

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота магістра
на тему: «ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ САМОРЕГУЛЮВАННЯ»

Виконава: студент 2 курсу, групи ЕН-
21

Спеціальності 073 «Менеджмент»

Освітньо-професійної програми
«Менеджмент організацій»

Владислав ОВЧАРЕНКО

Керівник наукової роботи:

кандидат економічних наук, доцент

Світлана БАБИЧ

Рецензент: кандидат економічних
наук, доцент, проректор з науково-
дослідної роботи ХГУ "НУА"

Ольга ІВАНОВА

Харків – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет _____ економічний _____

Кафедра _____ економіки та менеджменту _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень другий (магістерський)

Спеціальність _____ 073 «Менеджмент» _____

Освітньо-професійна програма «Менеджмент організацій»**ЗАТВЕРДЖУЮ****Завідувач кафедри**ГаннаДОРОШЕНКО

(підпис)

«15» грудня 2022 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**Овчаренка Владислава Михайловича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Фінансово-економічна стійкість підприємства в умовах саморегулювання»

керівник роботи Дорошенко Ганна Олександрівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від 11.10.2022 року № 2101-5/1727

2. Строк подання студентом роботи «14» грудня 2022 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити: визначити ключові чинники, що визначають фінансово-економічну стійкість компанії; сформулювати та обґрунтувати перелік показників, що характеризують фінансово-економічну стійкість та надійність функціонування компаній; запропонувати рекомендації щодо вдосконалення методичних засад комплексної оцінки

фінансово-економічної стійкості компаній на рівні саморегулювальних організацій (на прикладі архітектурно-будівельної галузі); розробити інструменти щодо оцінки рівня фінансово-економічної стійкості у межах експрес-аналізу.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи магістра, ознайомлення з літературними джерелами за темою.
2	Робота над теоретичним розділом: дослідити теоретичні аспекти фінансово-економічної стійкості підприємства, визначити фактори, що її визначають.
3	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи: Аналіз діяльності та фінансово-економічної стійкості прат «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» та проведення всіх необхідних розрахунків
4	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи: Напрями підвищення фінансово-економічної стійкості підприємств через розвиток саморегулювальних організацій ..
5	Доопрацювання третього розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи магістра; оформлення списку використаних джерел.
7	Доопрацювання кваліфікаційної роботи згідно з рекомендаціями наукового керівника, подання до рецензування.
8	Подання роботи на кафедру

5. Дата видачі завдання «03» червня 2022 р.

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Владислав ОВЧАРЕНКО

Керівник роботи

_____ (підпис)

Ганна ДОРОШЕНКО

Гарант освітньої програми

_____ (підпис)

Ганна ДОРОШЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1.Фінансово-економічна стійкість підприємства: сутність, підходи до визначення, фактори, що її визначають.....	9
1.2. Взаємозв'язок фінансово-економічної стійкості та економічної надійності підприємства.....	19
1.3.Управління ризиками як основа фінансово-економічної стійкості підприємства.....	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ХОЛДИНГОВА КОМПАНІЯ «БЛАГОУСТРІЙБУД».....	33
2.1.Характеристика діяльності ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» та його місце на будівельному ринку.....	33
2.2.Оцінка фінансово-економічної стійкості ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд».....	42
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	53
3.1. Провідний світовий досвід функціонування саморегулівних організацій в архітектурно-будівельній галузі.....	53
3.2.Мінімізація ризиків та підвищення фінансово-економічної стійкості учасників саморегулівних організацій у архітектурно-будівельній галузі.....	60
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
Додатки	

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання діяльність будь-якого підприємства чи об'єднання доцільно досліджувати як складну багатофункціональну та відкриту систему, що тісно пов'язана із зовнішнім середовищем і на яку постійно впливають зміни цього середовища. Незважаючи на постійну турбулентність та виклики, раціонально розроблена та обґрунтована стратегія розвитку, що базується на оцінці фінансового стану підприємства а також аналізі чинників ризику, стає запорукою успішної діяльності. Виходячи з існуючих умов, промислові підприємства можуть стати найбільш значущими складовими економіки країни, тому їхня фінансово-економічна стійкість повинна бути предметом постійного аналізу та моніторингу. Особливе місце в промисловості займає архітектурно-будівельна галузь та її підприємства. За даними статистики кожне робоче місце у будівництві паралельно створює до 6 місць у інших галузях. Крім того, значення таких підприємств буде лише зростати в період післявоєнного відновлення України. Тому будівельну галузь можна вважати потенціальним локомотивом відродження України, що визначатиме особливу увагу до фінансово-економічної стабільності її підприємств. Для ефективної діяльності компаній, що належать до певної галузі, доцільно мати єдину загальноприйнятну методику оцінки фінансово-економічної стійкості, яка базуватиметься на досягнутих показниках і враховуватиме дію потенціальних ризиків. Контроль та моніторинг на підставі цієї методики сприятиме зниженню ризику виходу на ринок ненадійних підприємств та компаній-одноденків. Архітектурно-будівельна діяльність характеризується високим рівнем невизначеності, волатильністю, та множинними ризиками, що посилюють дію один одного. Найбільш гостро постають питання довіри до будівельних організацій, попередження їхнього банкрутства, переобліку зобов'язань перед вкладниками. На практиці, фінансова стійкість та економічна надійність - це ті показники, на підставі яких приймаються рішення про фінансування, співробітництво, надання землі,

підписання інших довгострокових угод. Виходячи з усього перерахованого, стає зрозумілою необхідність розширення методичних підходів до оцінки фінансово-економічної стійкості підприємств, розробки єдиного загальноприйнятого механізму цієї оцінки для підприємств архітектурно - будівельної галузі. Що і визначає актуальність обраної теми дослідження та його практичну значимість.

Питання визначення та забезпечення економічної стійкості підприємства, чинників, що їх формують, розглядаються у працях А. Вальда, Л. Вальраса, А.О. Курно, Ст. Парето. Дослідженнями, присвяченими концепції сталого розвитку, економічної та фінансової стійкості підприємств, займалися зарубіжні економісти, такі як Е. Альтман, Р. Брейлі, Ж. Дебре, Я. Корнаї, Л. Макензі, Дж. Нейман, М. Пітерс, Е. Хелферт, Дж. Р. Хікс, Дж. К. Ван Хорн, К. Дж. Ерроу. У цих роботах сформовані загально-методологічні та теоретичні підходи по визначення стійкості підприємств, проте значна їхня частина має значну кількість обмежень та «умов», що робить їхнє використання у практичній діяльності ускладненим. Врахування галузевої специфіки підприємств при оцінці фінансово-економічної стійкості практично не розкривається. Також, відсутній єдиний підхід до визначення складових та системи показників фінансово-економічної стійкості підприємства. Низка вітчизняних вчених розкриває різні аспекти створення системи класифікації фінансово-економічних показників, досліджують взаємозв'язок ризику та невизначеності, платоспроможності та економічної надійності. Серед них доцільно виділити авторів, що досліджують функціонування підприємств архітектурно-будівельної галузі: В. Биба, Л.Калініченко, Ю. Сидорова, Р. Тяна, Л. Григор'єва, І. Молчанов та інші. Актуальними серед вітчизняних вчених залишаються дослідження, присвячені механізму державного регулювання цієї галузі (роботи П. Покатаєва, Д. Ісаєнко), питанням забезпечення економічної безпеки (Т. Пушкар, К. Дяченко) та беззбитковості (О. Белєнкова).

Відповідно до важливості, актуальності та недоопрацьованості цього питання була сформульована мета та завдання цього дослідження. Метою дипломної роботи магістра є вдосконалення існуючих теоретичних та методичних підходів до оцінки фінансово-економічної стійкості підприємства в умовах саморегулювання.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі завдання:

- визначити ключові чинники, що визначають фінансово-економічну стійкість компанії;
- сформулювати та обґрунтувати перелік показників, що характеризують фінансово-економічну стійкість та надійність функціонування компаній відповідно до вимог сьогодення;
- запропонувати рекомендації щодо вдосконалення методичних засад комплексної оцінки фінансово-економічної стійкості компаній на рівні саморегульованих організацій (на прикладі архітектурно-будівельної галузі);
- розробити інструменти щодо оцінки рівня фінансово-економічної стійкості у межах експрес-аналізу.

Об'єкт дослідження – підприємства архітектурно-будівельної галузі, виробничо-господарська діяльність яких може підпадати під вплив галузевої системи саморегулювання.

Предмет дослідження - фінансово-економічна стійкість компаній архітектурно-будівельної галузі.

Науковою та методологічною базою дипломної роботи стали наукові та практичні праці науковців та фахівців-практиків (з питань фінансового аналізу, та його місця у системі стратегічного менеджменту), законодавчі та нормативні акти України. Інформаційною базою дослідження стали дані Державної служби статистики України, дані фінансової звітності будівельної організації, дані інформаційних агентств.

При вирішенні поставлених завдань було використано загальнонаукові методи дослідження (метод аналізу, метод синтезу, метод абстрагування,

метод узагальнення, метод аналогії), принципи системного аналізу, економічного аналізу, діалектичний метод, метод експертних оцінок та інші.

Практична значимість досягнутих результатів полягає у можливості використання для оцінки положення будівельної організації на ринку та її фінансового стану, що може викликати інтерес з боку будівельних організацій, галузевих саморегульованих організацій, замовників, підрядників та інших зацікавлених осіб.

Запропоновані практичні рекомендації та методичні положення мають універсальний характер, тому можуть бути використані стосовно будь-якої будівельної організації незалежно від її розміру та форми власності. Деякі положення цього дослідження пройшли апробацію у формі участі у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» з тезами «Взаємозалежність фінансово-економічної стійкості та економічної надійності підприємства».

Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансово-економічна стійкість підприємства: сутність, підходи до визначення, фактори, що її визначають

Стан стійкості функціонування різних систем (біологічних, екологічних, економічних, соціальних, політичних, технічних, та ін.) на сьогоднішній день стає одним з актуальніших та затребуваніших питань наукових досліджень. Виявлення та оцінка впливу факторів на стійкість системи сприяє розвитку теорії будь-якого рівня та галузі. Еволюція системи можлива лише в умовах її стійкості, її рівноважного функціонування. Для економічних систем поняття «фінансово-економічна стійкість» набуває особливого значення, яке вважається таким саме складним та комплексним поняттям, як і сама господарська діяльність підприємства. Умови господарювання сьогодення пов'язані з високими ризиками через волатильність та невизначеність середовища функціонування, тому ефективність діяльності підприємства та його життєздатність прямо пов'язані з його стійкістю до всіх негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Концепції сталого розвитку та економічної стійкості - достатньо новий напрямок розвитку економічної науки. Багато досліджень базується на розкритті поняття «економічна стійкість», через його фінансові складові, але поточні умови наочно доводять, що такий підхід є недостатнім. В економічній літературі зустрічаються і інші підходи до визначення стійкості господарюючого суб'єкта, які включають величезну кількість додаткових змінних та факторів. Виходячи з цього, доцільно, перед заглибленням у тему дослідження, проаналізувати наявні підходи та зробити вдосконалення терміну фінансово-економічної стійкості підприємства.

На початку дослідження звернемося до історичного аспекту появи даного поняття в економічній літературі. У природничих науках, де цей термін використовувався давно, він означає здатність системи зберігати або повертатися до початкового стану, після усунення дії фактора, що вивів її з цього стану. Протягом останнього сторіччя динамічність суспільного розвитку підвищується значними темпами, що провокує ймовірність виникнення кризових явищ в економіці, відповідно зростає попит на дослідження за темою «стійкість» відносно економічних систем. Зараз, вже традиційно, термін застосовується до економічних та господарських систем різного рівня та масштабу діяльності.

Вперше поняття стійкості суб'єкта господарювання вводиться в понятійний апарат економічної науки в другій половині XIX - початку XX ст. Це час бурхливого розвитку у сільському господарстві країн Західної Європи капіталістичних відносин. Цей розвиток провокує появу теорії «стійкості дрібного селянського господарства», сенс якої полягав у доказі того, що капіталізм забезпечує сталий розвиток та прогрес для дрібного селянського господарства, яке стає найбільш «стійкою формою господарювання» [6]. Пізніше з'являються інші теорії стійкості суб'єктів господарювання, що зображено на рисунку 1.1, а саме:

- теорія стійкості сімейних господарств (ферм),
- еволюційна теорія фірми,
- теорія фінансової стійкості та надійності підприємства,
- сучасна теорія економічної стійкості підприємства.

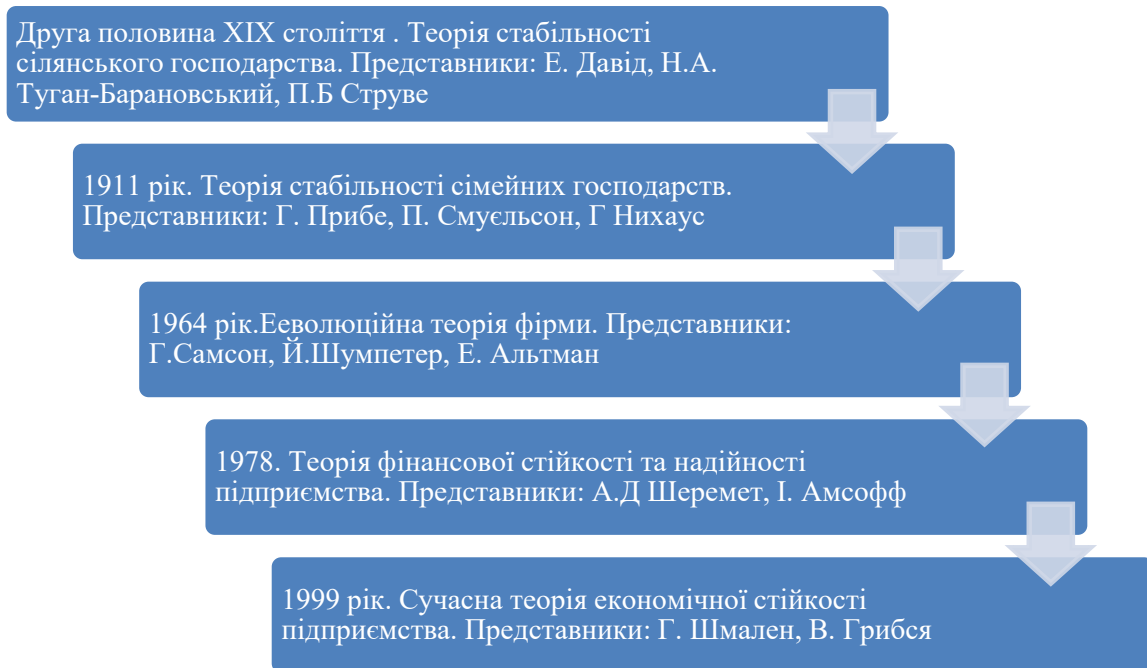

Рисунок 1.1 - Еволюція теорій стійкості суб'єктів господарювання

Джерело: [6]

Крім того, енергетична криза 1970-х років відзначена у західній літературі появою терміна «економічна стійкість». Через кілька десятиріч цей напрямок економічної думки переріс в окрему дисципліну – «ecosestate» («economic security of state»/економічна стійкість держави). Концепція «ecosestate» полягає у тому, що економічна стійкість держави може бути досягнута за економічної стійкості всіх або більшості її структурних елементів (галузей, територій, підприємств).

Паралельно з цим активно розробляються та розвиваються дослідження з надійності та стійкості підприємств у Японії, США, країнах Західної Європи. Наприклад, питання стійкості у своїх роботах досліджували американські вчені Р. Хізріч та М. Пітерс. Їхні праці були присвячені вивченню мотивів злиття та поглинання, вимог до виживання, захисту від погіршення ситуації на ринку, придбання вигод у становищі на ринку, фінансової стійкості тощо [7]. Незважаючи на популярність теоретичних досліджень цього питання, дослідники стикаються зі складнощами оцінювання стійкості економічних систем, оскільки процес підтримання стійкості передбачає рішення цілого

ряду складних завдань, розв'язок яких тісно пов'язаний з процесами моделювання систем. Ці питання активно досліджували вчені зі світовим ім'ям: Е. Альтман, Р. Брейлі, А. Вальд, Д. Гейл, Ж. Дебре, Я. Корнаї, Л. Макензі, Дж. Маршалл, Я. Монден, Дж. Нейман, К. Редхед, Дж. І. Фіннерті, Е. Хелферт, Дж. Хікс, С. Х'юс, К. Дж. Ерроу та багато інших. Усі автори підкреслюють, що фінансова стійкість передбачає стабільне перевищення доходів над витратами, після чого повинен відбуватися ефективний розподіл коштів для забезпечення безперебійності процесу виробництва та реалізації продукції. При цьому автори звертають особливу увагу на фактори, що впливають на стійкість, але по-різному оцінюють важливість цих факторів: збитковість/прибутковість, виконання зобов'язань/неплатоспроможність, розподіл економічних ресурсів/управління технологічним зростанням, співвідношення доходів та витрат, інвестиційна привабливість/ділова активність.

Грунтуючись на їхніх роботах та з метою систематизації та наочного представлення теоретичних поглядів щодо змісту поняття «фінансово-економічна стійкість» було побудовано таблицю 1.1.

Таблиця 1.1 - Основні підходи до дефініції поняття «Фінансово-економічна стійкість»

Представники	Ключові слова	Сутності визначення
А. Смит, Дж. Кейнс	Фінансова стійкість	Стан, що забезпечує фінансову стійкість підприємства
А. Килиш, О. Дранк	Адаптуватися	Можливість підприємства зберігати поточний стан функціонування, адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Здатність підтримувати діяльність і розвиток

Продовження табл. 1.1

Представники	Ключові слова	Сутності визначення
І. Ястра, Р. Хадуа, Н. Бегавати	Підтримка певного рівня показників	Підтримка визначеного рівня якісних і кількісних характеристик підприємства, які забезпечують його реальне функціонування та стабільний розвиток за рахунок ефективного використання ресурсів
Дж. Хікс, О. Негулеску, Дж. Ерроу	Рівноважний стан та стабільність	Рівноважний стан підприємства як соціально-економічної системи Стабільність та надійність фінансово-господарської діяльності підприємства

Джерело: складено автором

Невід'ємними характеристиками фінансово-економічної стійкості підприємства є надійність та стабільність у його діяльності, здатність протистояти змінам внутрішнього та зовнішнього середовища, а також адаптуватися до змінних умов, тобто можливість у довгостроковій перспективі досягти поставлених цілей.

Інформація, згрупована у таблиці, дозволяє зробити висновок, що існують та паралельно розвиваються кілька підходів до визначення фінансово-економічної стійкості. Кожен із них має певні недоліки, маючи при цьому переваги перед іншими, тому необхідним є всебічний підхід до визначення, який би дозволив поєднати позитивні характеристики основних із існуючих підходів до визначення даного поняття, яке повинно ґрунтуватися на:

- здатності підприємства адаптуватися та повертатися до запланованого стану;

- здатності до розвитку системи та можливість управляти цим розвитком, зважаючи на багатоваріантність можливих сценаріїв розвитку;

-здатності до підтримки стабільного рівня значень економічних показників, що характеризують стабільність функціонування та рентабельність підприємства;

-здатності підтримувати динамічний характер фінансово-економічної стійкості.

Таким чином, фінансово-економічна стійкість підприємства –це здатність певного підприємства (як системи) реагувати на впливи змін зовнішнього та внутрішнього середовища, з метою підтримки на певному рівні значення якісних та кількісних показників своєї діяльності, що забезпечує рентабельність та стабільність розвитку, а також дозволяє відновлювати запланований або приймати новий рівноважний стан у теперішньому та майбутньому часі. Оскільки фінансово-економічна стійкість формується під впливом багатьох складових, її можна розкласти на відповідні функціональні частини, через які можна охарактеризувати підприємство. Такий підхід до поняття, що характеризується, дозволяє провести системний аналіз та комплексну оцінку загального рівня стійкості підприємства та його окремих складових. Відповідно, на рисунку 1.2 представлені основні функціональні компоненти економічної стійкості: фінансова, виробнича, інвестиційна, маркетингова, інноваційна (інтелектуальна), ринкова стійкість, соціальна, екологічна, інформаційна.

Фінансова стійкість	Виробнича стійкість	Інвестиційна стійкість	Маркетингова стійкість
Ринкова стійкість	Економічна стійкість		Екологічна стійкість
Інформаційна стійкість	Соціальна стійкість	Інноваційна стійкість	Логістична стійкість

Рисунок 1.2 – Функціональні складові економічної стійкості

Джерело: складено автором

Фінансова стійкість – це основа економічної стійкості, що характеризує фінансовий стан організації через збалансованість ресурсів та джерел їхнього фінансування, стан фінансових ресурсів, його використання та розподіл, що забезпечує функціонування та зростання підприємства шляхом збільшення прибутку та капіталу за умови забезпечення встановленого рівня кредитоспроможності та платоспроможності. Для забезпечення фінансової стійкості необхідною умовою є наявність власного оборотного капіталу, його збереження; формування балансу із забезпеченням виконання умов за всіма агрегатами; привабливе для інвесторів і кредиторів співвідношення між власними та позиковими коштами. На думку деяких вітчизняних економістів, основним вихідним показником, що визначає стійкість фінансового стану підприємства, є різниця між реальним власним капіталом та статутним капіталом. При цьому більшість іноземних авторів вказує на те, що фінансова стійкість організації формується за умови вжиття заходів, що одночасно спрямовані на підтримку рівноважного стану фінансових структур організації та уникнення можливих ризиків для кредиторів та інвесторів. Тому доцільно вимірювати фінансову стійкість показниками групи структури капіталу, що висвітлюють співвідношення між власними та позиковими коштами. Серед зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства найсильніше впливають такі чинники: інфляція, волатильність курсу національної валюти, стабільність оподаткування та його рівень, масове банкрутство, зміна умов кредитування, сезонність, якість сировини та її доступність, стан економіки, політична обстановка.

Виробнича (виробничо-технічна) стійкість - це складова економічної стійкості, що пов'язана з виробничим потенціалом, його критичним значенням, що забезпечує беззбитковий обсяг виробництва. Рівень виробничої стійкості залежить від рівня покриття наявними виробничими потужностями беззбиткового обсягу виробництва. Його зростання відбувається шляхом удосконалення та цілеспрямованого розвитку виробничо-технологічної структури за рахунок впровадження інновацій з метою мінімізації негативного

впливу ринкової кон'юнктури. Аналіз виробничого потенціалу дає можливість оцінити ефективність виробничого менеджменту, який забезпечує: зниження рівня виробничих втрат, підвищення рівня якості продукції або послуг, формування високого рівня якості логістичних процесів. Тобто, виробнича стійкість безпосередньо пов'язана з логістичною та залежить від неї. При цьому виробнича стійкість визначає екологічну та соціальну стабільність, здійснюючи на них безпосередній вплив. Елементами, що впливають на виробничу стійкість, є: обсяги виробництва та реалізації продукції, технології виробництва, виробнича структура, запаси сировини, їхнє нормування, наявність великих запасів стратегічного та сезонного зберігання, рівень інноваційності технологій.

Інвестиційна стійкість - ця складова економічної стійкості, яка забезпечує здатність до розширеного відтворення основних засобів за рахунок власних інвестицій та залучених від інвесторів коштів. За цією складовою економічної стабільності оцінюється ефективність інвестиційної політики. Фактори, що впливають на інвестиційну стійкість: темпи інфляції, ставка відсотка за кредитом, рівень розвитку фондового ринку, економічна політика держави, стан фінансового ринку.

Маркетингова стійкість - ця складова економічної стійкості забезпечує здатність підприємства адекватно визначатися із позиціюванням та формувати активну збутову політику. Маркетингова стійкість досягається:

- 1) при своєчасному наданні об'єктивної, повної інформації щодо ситуації в різних сегментах ринку;
- 2) при проведенні досліджень залежності організації від ринкових факторів;
- 3) при опрацюванні маркетингових рішень: щодо підвищення іміджу компанії, рівня конкурентоспроможності її продукції, заходів зі зниження можливих ризиків, формування довгострокової лояльності споживачів.

Інноваційна стійкість - складова економічної стійкості, що характеризує здатність підприємства до впровадження новітніх технологій, бізнесових та

управлінських процесів; до випуску нових та інноваційних видів товарів, робіт, послуг. Поточна оцінка інноваційної стабільності розкривається через кількість запатентованих технологій і винаходів, наявність кваліфікованого персоналу, реєстрацію перспективних НДДКР і т.і.

Ринкова стійкість - складова економічної стійкості, що означає здатність підприємства адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури та інших зовнішніх умов. Фактори, що визначають ринкову стійкість: якість та надійність системи збуту, наявність систем зворотнього зв'язку та моніторингу ринкового середовища, оточення організації та інше.

Соціальна стійкість – складова економічної стійкості, що характеризує формування сприятливого соціально-політичного клімату; залучення персоналу підприємства до суспільних процесів та управління; підвищення рівня соціальної забезпеченості; соціальну відповідальність підприємства. Факторами, що її забезпечують, є: стан ринку робочої сили, демографічна ситуація, середній рівень заробітної плати у галузі, системи мотивації та підтримки, що використовуються на підприємстві.

Екологічна стійкість – складова економічної стійкості, що визначає здатність підприємства раціонально використовувати природні ресурси, забезпечувати свої потреби за рахунок вторинної переробки, використання енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій, зниження рівня забруднення навколишнього середовища. Чинниками її формування виступають: природоохоронна діяльність, заходи з протидії техногенним катастрофам та інші.

Інформаційна стійкість – складова економічної стійкості, ілюструє здатність організації забезпечувати процес прийняття управлінських рішень адекватною інформаційно-аналітичною базою. Фактори, що на неї впливають: наявність локальних систем автоматизації та резервного копіювання, стабільна робота обладнання та систем захисту інформації та інше.

Наявність значної кількості складових економічної ефективності та факторів, що визначають ефективність кожної з них, викликає необхідність аналізувати не окремі показники діяльності підприємства, а їхній комплекс.

У додатку А представлені основні показники оцінки кожної з функціональних складових економічної стійкості.

У економічній літературі часто стійкість підприємства характеризують через джерела формування або збурення, а саме - внутрішня, зовнішня, успадкована:

1.Внутрішня стійкість гарантує стабільно високі результати діяльності підприємства шляхом оперативного реагування на зміну внутрішніх та зовнішніх чинників.

2.Зовнішня стійкість тісно пов'язана зі стабільністю ринкових умов, в рамках яких підприємство здійснює свою діяльність і виглядає як здатність займати свій сегмент, підтримувати заданий рівень реалізації продукції та інші форми взаємозв'язку із зацікавленими особами в умовах змін.

3.Успадкована стійкість характеризується наявністю деякого запасу внутрішньої міцності, що сформований у минулі періоди та оберігає підприємство від несприятливих і дестабілізуючих факторів.

Вищенаведене дає змогу зробити висновок, що загальна стійкість підприємства формується під впливом чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Таблиця 1.2 - Основні фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що визначають фінансово-економічну стійкість організації

Фактори, що визначають фінансово-економічну стійкість підприємства	
Фактори внутрішнього середовища	Фактори зовнішнього середовища
Стратегія розвитку підприємства	Рівень інфляції
Склад та кваліфікація персоналу	Волатильність національної валюти
Галузева специфіка	Економічна політика держави
Наявність та достатність майна та фінансових ресурсів	Система оподаткування
Рівень менеджменту	Темпи НТП
Організаційно-правова та управлінська модель підприємства	Питома вага зайнятого населення
	Ресурсний потенціал
	Рівень конкуренції на ринку та у галузі

Продовження табл. 1.2

Фактори внутрішнього середовища	Фактори зовнішнього середовища
Обсяги виробництва та реалізації продукції Товарна та цінова політика підприємства та інше	Попит на продукцію Демографічна ситуація та міграція Рівень екологічної безпеки Географічне розташування Законодавство Політична ситуація

Джерело: складено автором

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки: науковці до сьогоденішнього дня не знайшли єдиного підходу до визначення поняття фінансово-економічної стійкості. Найважливішими характеристиками фінансово-економічної стійкості є: динамічний характер, здатність до адаптації, здатність до підтримки стабільного рівня показників діяльності. Основними складовими фінансово-економічної активності є: фінансова, інвестиційна, виробнича, ринкова, маркетингова, інноваційна, логістична, екологічна, соціальна, інформаційна. Оцінка фінансово-економічної стійкості підприємства повинна базуватися на показниках, що характеризують кожну з наведених вище складових.

1.2. Взаємозв'язок фінансово-економічної стійкості та економічної надійності підприємства

У поточний момент формування стану позиційної стійкості та надійності функціонування підприємства стає найголовнішою вимогою до його виробничо-комерційної діяльності і одночасно результатом, що повинно бути об'єктом постійного аналізу з боку менеджменту. Крім того, зовнішнє середовище має запит на підвищення надійності та ефективності функціонування економіки в цілому в умовах обмежених ресурсів та зростаючої конкуренції. Але при цьому науковці ще не сформували цілісної

методології, що базується на засадах системного підходу до управління та оцінки фінансово-економічної стійкості та надійності підприємства.

В науковій літературі зустрічаються різні підходи до аналізу взаємозв'язку між поняттями "надійність" і "стійкість". Деякі вчені розглядаються їх ізольовано, деякі протиставляють одне одному, інші вказують на взаємодоповнення цих понять.

Тому доцільно, по-перше, дослідити економічну природу поняття «надійність», по-друге, виявити взаємозв'язок або спростувати його наявність між поняттями фінансово-економічної стійкості та економічної надійності підприємства.

Локомотивом дослідження поняття «надійність» стали технічні науки. У період післявоєнного відродження економік Європи сталося певне зміщення акцентів і термін «надійність» почав використовуватися для макроекономічних систем. У наш час це поняття застосовується як до країни або регіону, так і до окремого підприємства. Саме це викликає певні труднощі з дослідженням цього поняття, що в свою чергу викликає значну кількість підходів та виділення різних характеристик як основних. Вони представлені на рисунку 1.3.

Серед основних можна виділити наступні підходи до визначення економічної надійності підприємства:

- 1) здатність досягати поставленої мети;
- 2) здатність виконувати встановлені функції;
- 3) здатність виконувати свої зобов'язання;
- 4) здатність досягати та підтримувати задані показники;

5) постійна ділова активність, що базується на безвідмовності системи. Безвідмовність у даному контексті розумітиметься як здатність опиратися турбулентності зовнішнього та внутрішнього середовища. Тобто надійністю функціонування підприємство зобов'язане ефективності діяльності ризик-менеджменту. Проблема фінансово-економічної стійкості та економічної надійності є дуже актуальною в діяльності підприємств архітектурно-

будівельної галузі. Будівельні організації виступають як складні економічні системи, результат діяльності яких втілюється в об'єкті нерухомості, готовому до експлуатації.

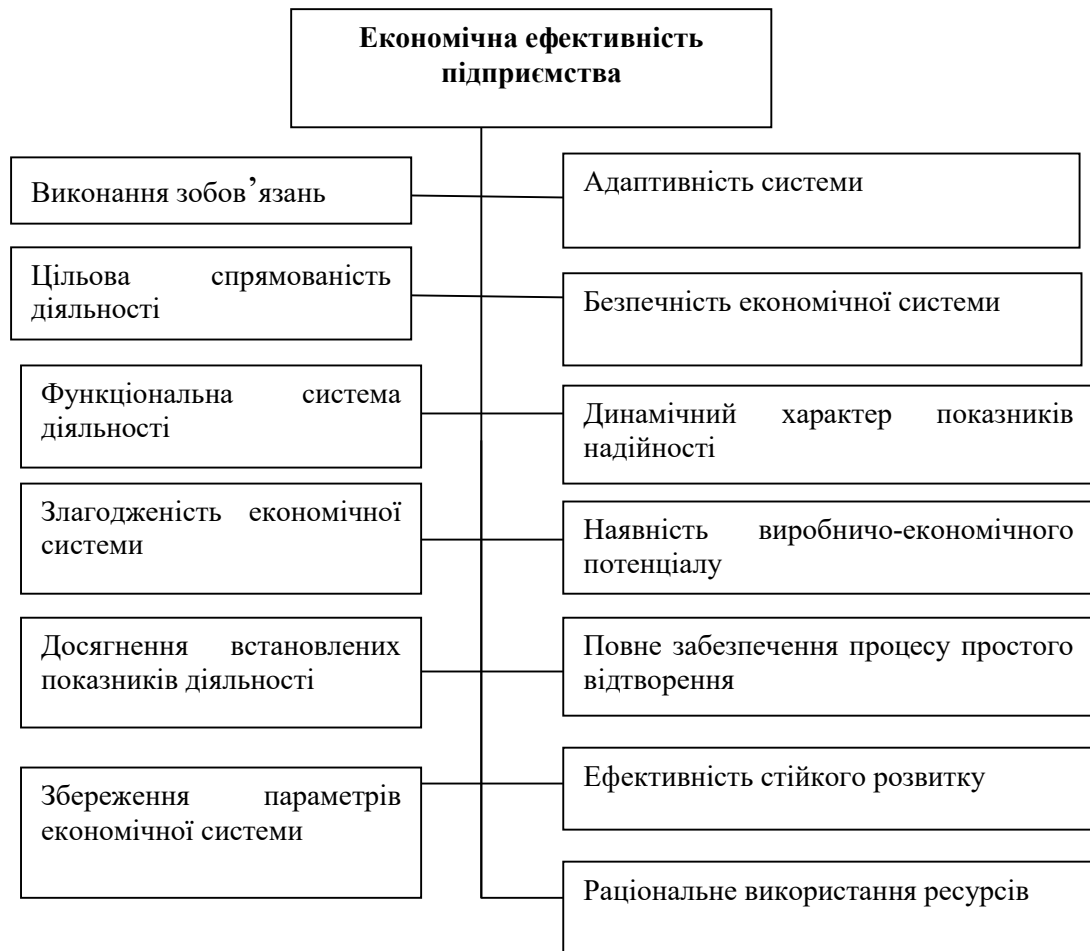

Рисунок 1.3 - Якісні характеристики або складові економічної надійності

Джерело: складено автором

Економічна надійність підприємства архітектурно-будівельної галузі доцільно розглядати як здатність виконувати свої зобов'язання, мати заданий рівень ділової активності, досягати поставленої мети шляхом мінімізації можливих ризиків інвестиційно-будівельного бізнесу. Основа економічної надійності такого підприємства базується на стабільному взаємопов'язаному функціонування всіх її елементів. Виходячи з цього, оцінка має бути комплексною, що враховує сукупність показників: виробничо-господарську діяльність, фінансову стійкість, інвестиційну діяльність, виробничий і

кадровий потенціал, тощо. Якщо це згрупувати у більш ємні складові, то доцільно виділити: фінансову, виробничу, маркетингову, інноваційну, ринкову групи, також ці групи доцільно розділити на внутрішні та зовнішні. Показники, що визначають внутрішню надійність організації, є результатом попередніх подій та застосовуються менеджерами організації з метою прийняття управлінських рішень. Оцінка надійності зовнішніми користувачами передбачає використання обмеженої кількості показників з відкритих джерел інформації, їхнє використання не зачіпляє права підприємства на захист комерційної інформації.

Специфіка діяльності підприємств архітектурно-виробничої галузі при оцінці їхньої економічної надійності передбачає приділення додаткової уваги двом складовим: виробничій надійності та господарській надійності. Функціональні складові у свою чергу роділяються на елементи, які можна оцінити комплексом показників, що представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Складові та основні елементи виробничої та господарської надійності підприємств архітектурно-будівельної галузі

Складові надійності	Елементи надійності
Надійність виробничої діяльності	Виробнича
	Організаційно-технологічна
	Технічна
	Конкурентоспроможність та якість продукції
Надійність господарської діяльності	Фінансова
	Реалізація ринкової стратегії
	Реагування та планування

Джерело: складено автором

Виходячи з висновків отриманих в результаті аналізу існуючих підходів підходів до формування системи показників економічної надійності підприємства у тому числі архітектурно-будівельної галузі (додаток Б), можемо побудувати порівняльну таблицю (таб. 1.4), що дозволяє проілюструвати сутнісні відмінності між основними поняттями, що часто

використовуються для опису стабільного стану підприємства (економічна стійкість, економічна надійність, економічна стабільність).

Таблиця 1.4 - Порівняльна характеристика понять економічна стійкість, економічна надійність, економічна стабільність

Економічна стійкість	Економічна надійність	Економічна стабільність
1. Сутність поняття		
здатність реагувати, протистояти чи адаптуватися до впливів, що змінюють умови зовнішнього та внутрішнього середовища, або приймати новий рівноважний стан	здатність виконувати свої функції та зобов'язання без затримки незалежно від ризиків зовнішньої та внутрішньої середовища	здатність підтримувати необхідний рівень якісних та кількісних показників діяльності підприємства
2. Динамічний характер		
розглядають на практиці в короткостроковій та середньостроковій перспективі	розглядають на практиці в довгостроковій перспективі	розглядають на практиці в середньостроковій та довгостроковій перспективі
3. Вплив факторів		
залежить переважно від зовнішніх факторів	залежить від зовнішніх і внутрішніх факторів	залежить переважно від внутрішніх факторів
4. Специфіка оцінки та аналізу		
визначається у статичі (на конкретний момент часу) на основі системи поточних показників діяльності та аналізується в динаміці	характеризується параметром запасу міцності системи, обумовленого виходячи з оцінки можливих (майбутніх) ризиків та негативних впливів зовнішньої та внутрішнього середовища	визначається в динаміці за тривалий період часу на основі системи показників

Джерело: складено автором

Таким чином, поняття економічна надійність, економічна стійкість та економічна стабільність характеризують функціонування підприємства з різних сторін, причому вони перебувають у тісному взаємозв'язку. Економічна стабільність підприємства забезпечується його стійкістю та надійністю, що здатні забезпечити ефективне функціонування суб'єкта господарювання протягом тривалого часу в умовах ризику та невизначеності. Економічна надійність забезпечується здатністю підприємства досягати своєї мети і виконувати своєчасно зобов'язання, а економічна стійкість підприємства –

формується здатністю реагувати, адаптуватися та протистояти несприятливим чинникам.

При оцінці доцільно використовувати системні показники у динаміці, порівнюючи з попередніми періодами. Взаємозв'язок економічної надійності, економічної стійкості та економічної стабільності визначає позицію підприємства на ринку і в галузі. (рис. 1.4)

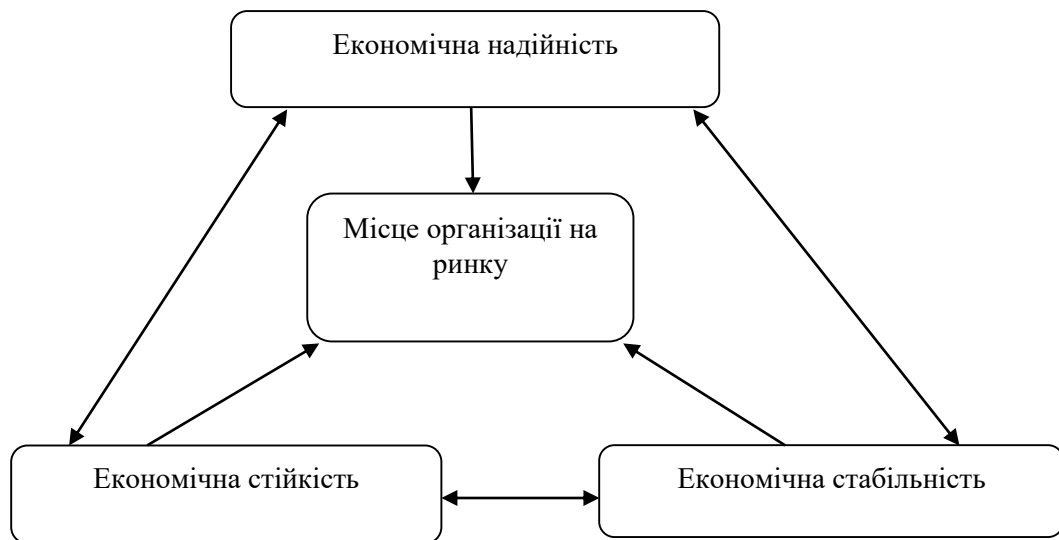

Рисунок 1.4 - Взаємозв'язок економічної стабільності, економічної надійності, економічної стійкості

Джерело: складено автором

Проведене дослідження взаємозв'язку понять «економічна стабільність», «економічна надійність», «економічна стійкість» дає можливість зробити наступні висновки:

по-перше, аналіз сучасних поглядів до поняття «надійність» дозволяє визначити, що економічна стабільність базується на здатності підприємства здійснювати опір впливу змін зовнішнього та внутрішнього середовища;

по-друге, надійність і стійкість підприємства знаходяться у тісному взаємозв'язку, що забезпечує ефективність діяльності підприємства в умовах ринкових відносин;

по-третє, така єдність формує вимогу щодо необхідності комплексного аналізу, планування, моніторингу та управління економічною надійністю та фінансово-економічною стійкістю з метою досягнення запланованого результату з урахуванням забезпечення балансу між прибутковістю та рентабельністю.

1.3. Управління ризиками як основа фінансово-економічної стійкості підприємства

Під діяльністю підприємств архітектурно-будівельної галузі мається на увазі система взаємопов'язаних функціональних процесів, спрямованих на реалізацію інвестиційних проектів з моменту проектування до здачі об'єкта в експлуатацію, з можливістю подальшого обслуговування. Для архітектурно-будівельної галузі характерні специфічні риси та особливості: тривалий часовий період для розробки та виконання проектів; великий обсяг фінансування; масштабність проектів; можлива наявність взаємопов'язаних проектів; високий рівень чутливості до дії факторів зовнішнього середовища та інше. Специфіка та особливості діяльності підприємств архітектурно-будівельної галузі створюють додаткові умови невизначеності, в межах яких підприємство не має повної та точної інформації для прогнозування розвитку ситуації. Поняття «невизначеність у будівельній діяльності» розглядається, наприклад, дослідниками Гайденок С.М., Коненко В.В., Соколов Д.В. як наявність неповних, неточних даних про умови здійснення будівельного проекту [4]. Автори дослідження з цієї проблеми Ширяєва Н.В., Макаренко А.Б. відносять невизначеність до основних характеристик інвестиційно-будівельного проекту, до яких входить: ступінь можливості реалізації проекту; невизначеність умов його реалізації; несприятливі наслідки [13]. У процесі управління архітектурно-будівельною діяльністю прийняття рішення практично завжди пов'язано з великою сукупністю ризиків. Для діяльності підприємств архітектурно-будівельної галузі характерним є те, що ризик

визначається як розбіжність між фактично отриманим результатом та його запланованим значенням. Серед основних ризиків у діяльності будівельних організацій можна виділити такі, як виробничі, технологічні, галузеві, організаційні, інвестиційні, соціальні, маркетингові, інноваційні. Процес управління ними можна розглядати як обов’язковий елемент формування системи підтримки економічної надійності та фінансово-економічної стійкості підприємства. Таким чином, ефективна система ризик-менеджменту дозволяє досягти поставлені цілі незважаючи на несприятливі умови функціонування. Цю систему доцільно будувати відповідно до міжнародних стандартів, застосовуючи процесний підхід до управління ризиками (див. рис. 1.5).

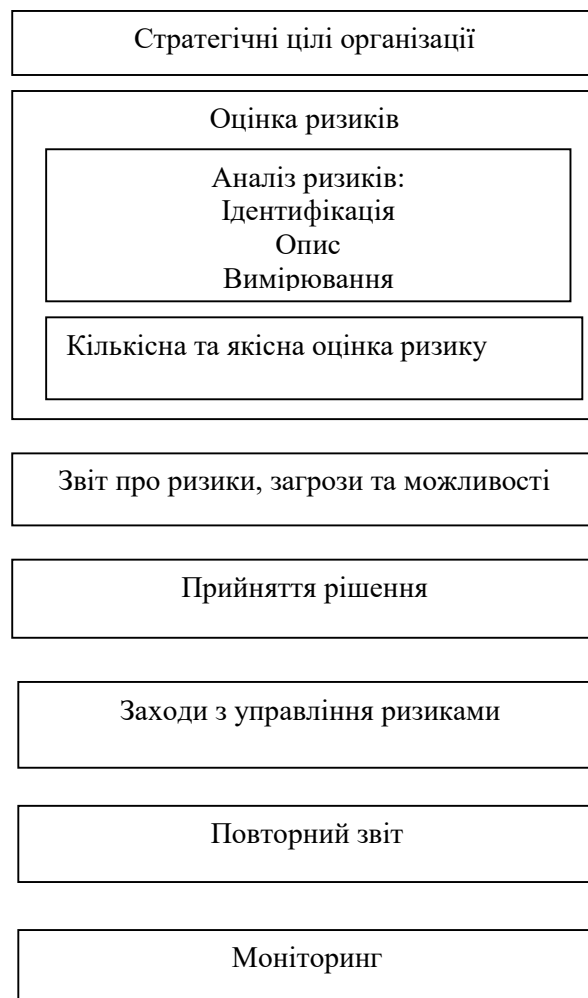

Рисунок 1.5 - Процес ризик-менеджменту (відповідно до стандартів FERMA & AIRMIC)

Джерело: [18]

У загальному вигляді процес ризик-менеджменту підприємств, у тому числі архітектурно-будівельної галузі, дає можливість позначити наступні види діяльності щодо управління ризиками: оцінка, звіт, прийняття рішень, реалізація рішень, повторний звіт, моніторинг. При цьому для ефективного управління ризиками ще на початковому етапі важливо ідентифікувати ризики. Ідентифікація передбачає виявлення факторів ризику, їх аналіз, угруповання і розстановку [18]. Для подальшої роботи велике значення має пошук якомога більшої кількості потенційних загроз для підприємства. Наступним кроком у ризик-менеджменті є проведення класифікації ризиків, яка дозволяє визначити кількість потенційних ризиків, їх види та вірогідність реалізації. Правильно проведена класифікація формулює завдання ризик-менеджменту та розширює можливості підприємства з безпечної діяльності. На рис. 1.6 пропонується власна класифікація ризиків з урахуванням особливостей діяльності підприємств архітектурно-будівельної галузі.

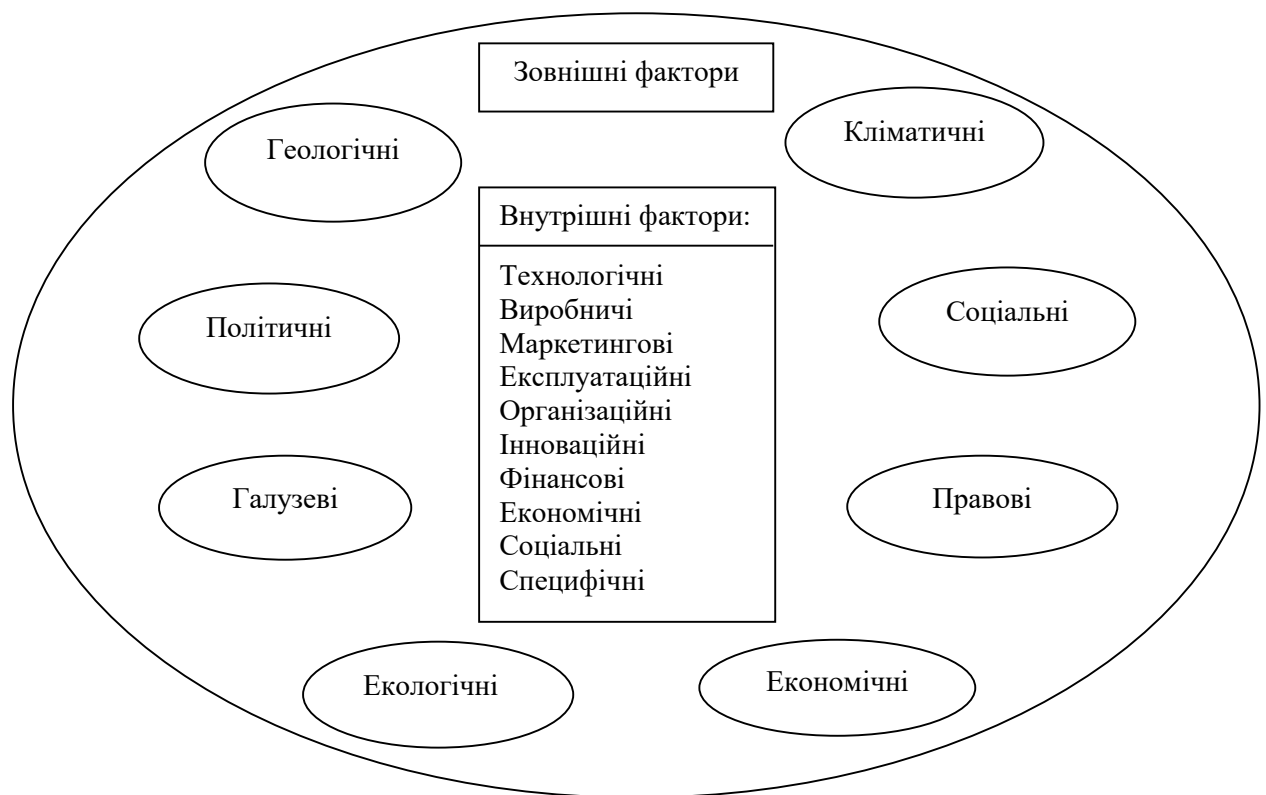

Рисунок 1.6. - Класифікація факторів ризиків підприємств архітектурно-будівельної галузі

Джерело: складено автором

Подані види ризиків розуміються як потенційно можливий вплив певного фактору, що зумовлений загальним розвитком економіки, політики, виробництва і т.і. Таке розуміння надає можливість сформуванню певної процедури та послідовності дій: вивчення ситуації, визначення ймовірності прояву загроз, оцінка потенційних наслідків, впровадження попереджувальних змін у політику підприємства. І оскільки наведені характеристики архітектурно-будівничої діяльності передбачають одночасний вплив множини ризиків на кожний проект, то це приводить до доцільності формування індивідуальної системи ризик-менеджменту для кожного проекту. Такий підхід дозволяє у будь-який момент часу провести ідентифікацію, спрогнозувати та визначати кількість та ступінь ризиків, змодельовати ефект управлінських рішень, виходячи із заданих умов. При цьому у межах підприємства як економічної системи повинен застосовуватися системний підхід з контролюванням найбільш вагомих факторів, які здатні вплинути на ефективність діяльності підприємства.

Для аналізу та оцінки ризиків існують безліч методів та технологій. Деякі з них використовуються лише для «позитивних» ризиків: маркетингові дослідження, тестування, аналіз бізнес-ефекту, перспективний аналіз. Аналіз «негативних» ризиків проводитиметься за допомогою таких методів: аналіз загроз, дерево помилок, FMEA аналіз. У якості універсального інструментарію оцінки виступають SWOT аналіз, BPEST аналіз, PESTLE аналіз, статистичний аналіз, моделювання взаємозалежностей, опціональне моделювання, дерево подій (дерево рішень), вибір та прийняття рішень в умовах невідомості та ризиків, тощо [18]. На підставі одержаних результатів щодо виявлених та описаних ризиків архітектурно-будівельного проекту підприємство розробляє індивідуальну «карту ризиків». Відповідно, вона стає наочним інструментом планування та управління, використовується для отримання зваженої оцінки ризиків, виявлення «слабких» місць, визначення необхідності посилення або зменшення контролю за ризиками, розставлення пріоритетних заходів щодо їх мінімізації та інше. Відповідно, підприємству простіше визначити зони

відповідальності та посилити контроль за ризиками, що можуть взаємопосилюватися та формувати ефект синергії. Протягом усього процесу ризик-менеджменту проводиться моніторинг ризиків.

Моніторинг, як постійна складова роботи з управління ризиками, складається з кількох етапів:

- 1) Накопичення достовірної та повної інформації, що відображає рівень наявних ризиків;
- 2) Виявлення стабілізаційних засобів на кожний період часу;
- 3) Аналіз ефективності використаних засобів і механізмів щодо зменшення ступеня ризику;
- 4) Розробка пропозицій щодо модифікації методів управління та контролю, заснованих на нових знаннях та досвіді організації.

Оскільки діяльність підприємств архітектурно-будівельної галузі пов'язана зі значними щоденними ризиками, то управління фінансово-економічної стійкістю набуває особливо важливого значення. Зміст поняття управління фінансово-економічною стійкістю будівельного підприємства формується з блоків, що представлені на рисунку 1.7. Оцінка фінансово-економічної стійкості, а також її забезпечення, повинні проводитись на етапі техніко-економічної оцінки архітектурно-будівельного проекту та увесь період його реалізації. Високий рівень стійкості підприємства будівельної галузі на початковому етапі підвищує рівень вірогідності досягнення поставлених цілей на наступних етапах проекту. Таким чином, спостерігається зворотний зв'язок між ризиками та стійкістю: чим вищі ризики, тим нижчий рівень стійкості будівельного підприємства, і навпаки.

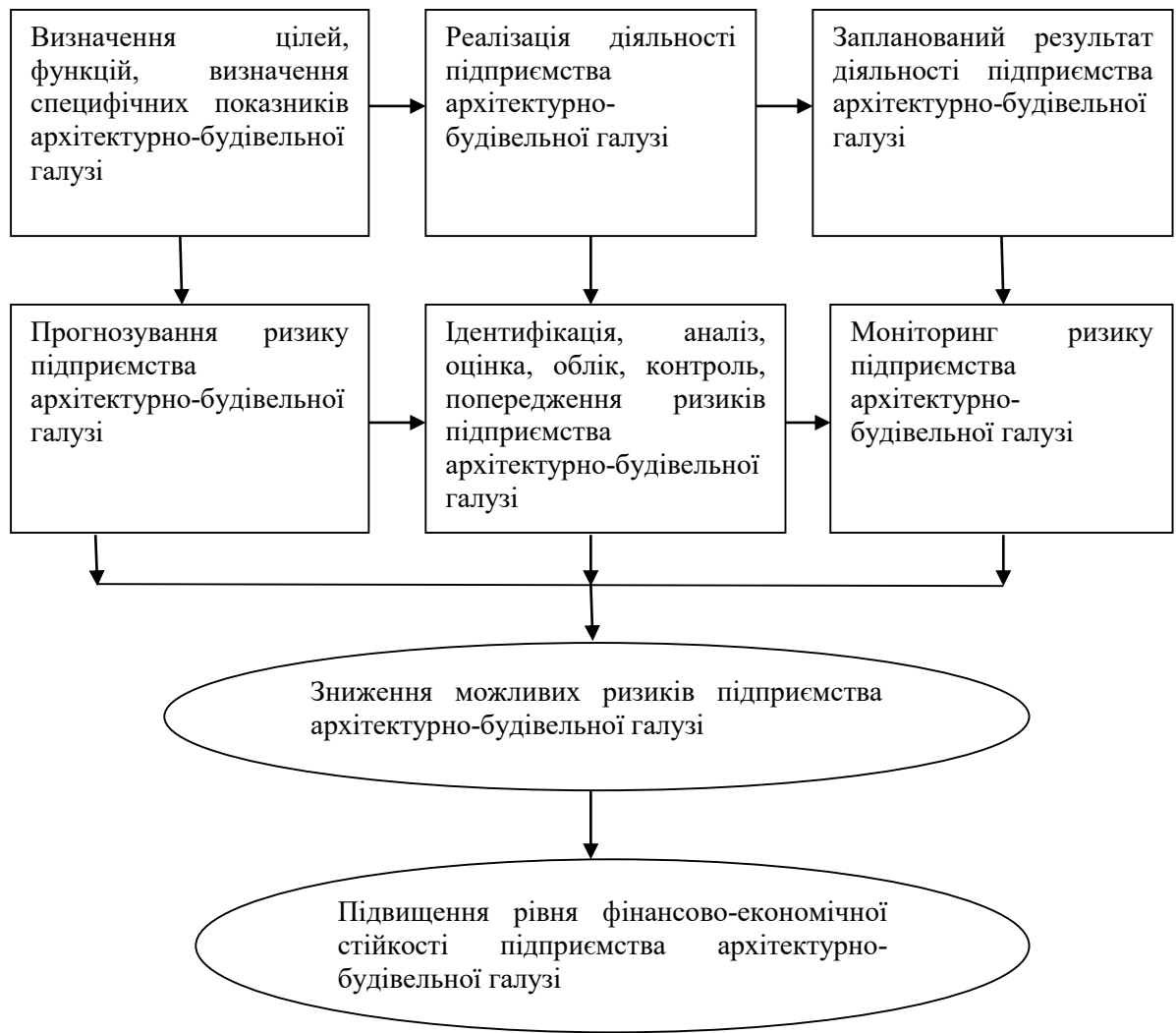

Рисунок 1.7 - Схема управління фінансово-економічної стійкості підприємства архітектурно-будівельної галузі

Джерело: складено автором

Стійкість будь-якого підприємства ґрунтується на стабільному та взаємопов'язаному функціонуванні всієї сукупності її елементів та підсистем. Це визначає центральне місце комплексної системи управління підприємством у забезпеченні фінансово-економічної стійкості. Найважливішим компонентом такої системи виступає стратегічне управління, яке базується на цілісній автоматизованій системі обліку, контролю та планування, що має необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень. Стратегічне управління підприємством формує основи цілісності, структуризації та

ієрархічні системи управління фінансово-економічною стійкістю. Саме така система забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію ризиків, підвищення рівня економічної надійності будівельної організації. Надійність та фінансово-економічна стабільність підприємств архітектурно-будівельної галузі визначає безпеку та якість побудованих об'єктів, стабільне функціонування будівельного ринку. Особливу роль на цьому ринку повинні відігравати саморегулівні організації (далі - СРО), у яких прибирають на себе функції контролю та нагляду над учасниками ринку: будівельними, проєктировочними і розвідувальними організаціями. Згідно із Законопроектом «Про саморегулівні організації» останні являють собою неприбуткові організації зі спеціальним статусом, які об'єднують суб'єктів, що здійснюють господарську та/або професійну діяльність певного виду, задачею яких є розробка і встановлення стандартів і правил зазначеної діяльності а також контроль за дотриманням вимог і зазначених стандартів та правил [21]. У законі України "Про регулювання містобудівної діяльності" передбачено право підприємств архітектурно-будівельної галузі створювати саморегулівні організації [22]. СРО відповідно до законодавства поділяються на:

- організації професійного саморегулювання;
- організації господарського саморегулювання.

СРО несуть відповідальність (солідарну або субсидіарну) за діяльність своїх членів, а також відповідальність щодо забезпечення безпеки та якості на будівельних об'єктах. Як інструмент страхування виступає компенсаційний фонд (відокремлений від іншого майна грошовий фонд та інші активи, що призначені виключно для відшкодування шкоди, завданої членам такої організації при проведенні професійної чи господарської діяльності). Тому СРО виступають як особи, зацікавлені у надійності функціонування підприємств архітектурно-будівельної галузі. «СРО у сфері архітектурно-будівельної діяльності можуть, на підставі делегованих повноважень, проводити професійну атестацію виконавців робіт (послуг), пов'язаних із

створенням об'єктів архітектури, та залучатися до ліцензування господарської діяльності членів саморегульованої організації» [22].

Беручи відповідальність за діяльність своїх членів, саморегульовані організації покладають на них відповідальність у забезпеченні належним рівнем надійності та економічної стійкості усіх проектів, що реалізуються, і всього будівельного ринку як цілісної економічної системи. Отже, оцінка рівня економічної надійності та фінансово-економічної стійкості архітектурних і будівельних підприємств та організацій повинна бути одним з основних критеріїв при прийнятті рішення про прийом нового члена в СРО. Саморегульовані організації формують правила і стандарти підприємницької та професійної діяльності, нормативи та правила, що є обов'язковими для виконання всіма членами таких організацій.

Відсутність єдиного та встановленого на нормативному рівні механізму оцінки фінансово-економічної стійкості діяльності будівельних підприємств не дозволяє активно використовувати можливості СРО у регулюванні діяльності та забезпеченні стабільності на будівельному ринку.

Прозорий та зрозумілий механізм оцінки фінансово-економічної стійкості необхідний усім учасникам архітектурно-будівельної галузі. Оцінка та моніторинг рівня фінансово-економічної стійкості, що застосовуватиметься СРО на будівельному ринку, дозволять виявляти проблемні зони у функціонуванні окремих учасників, розробляти заходи щодо їхнього розв'язання. Це обґрунтовує необхідність та своєчасність дослідження методичних підходів до оцінки фінансово-економічної стійкості будівельних організацій у контексті діяльності саморегульованих організацій.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ХОЛДИНГОВА КОМПАНІЯ «БЛАГОУСТРІЙБУД»

2.1. Характеристика діяльності ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» та його місце на будівельному ринку

Розуміючи роль і значення будівельної галузі для розвитку України, особливо після закінчення війни, як об'єкт дослідження ми обрали ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» (назва була змінена, але використовується фінансова звітність реальної компанії). Статутний капітал ПАТ «Холдингова компанія «Благоустрій» на 80 % сформовано за рахунок коштів громади. Місія підприємства полягає у забезпеченні найширшого кола споживачів доступним та якісним житлом та паралельне формування усієї необхідної інфраструктури для забезпечення найбільшого задоволення від наданих послуг.

Стратегічні завдання ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд»:

1. Збільшення обсягів житлового будівництва, що задовольняють існуючий попит;
2. Розширення асортименту нерухомості на первинному ринку;
3. Освоєння нових сегментів ринку та формування попиту фізичних та юридичних осіб на нього;
4. Створення конкурентноздатного девелоперського портфелю нерухомості;
5. Залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій будівництва;
6. Сприяння розвитку будівельної галузі України;
7. Сприяння впровадженню провідного світового досвіду у сферу регулювання архітектурно-будівельної галузі України.

ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» є типовим акціонерним товариством, основними органами управління якого є:

- Загальні збори акціонерів Компанії, які розв'язують питання, пов'язані з визначенням стратегічних напрямів діяльності Компанії, фіксуванням та оцінкою ефективності діяльності компанії шляхом затвердження річного звіту холдингу, внесення змін до Статуту, прийняття рішень щодо розподілу прибутків підприємства, розподілення прибутку на фонд розвитку та фонд виплати дивідендів, визначення розміру річних дивідендів, обрання членів Наглядової ради холдингу, прийняття рішень та затвердження угод, вартість яких дорівнює або перевищує 25 відсотків вартості активів.

- Наглядова рада здійснює захист прав акціонерів ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд», а саме: підготовка порядку денного до проведення Загальних Зборів; обрання Голови і членів Правління; контроль та регулювання ефективності функціонування Правління.

- Правління ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» здійснює реалізацію рішень, прийнятих Загальними зборами акціонерів та управління поточною діяльністю холдингу.

- Ревізійна комісія заснована для контролювання фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд».

До складу ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» входять:

1. Дочірнє підприємство "Благоустрійпарксервіс 1" ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд», яке забезпечує експлуатацію, утримання та обслуговування гаражів багатоповерхових будівель, паркінгів та автостоянок, а також, відповідно до статутних документів, може здійснювати виробничу, комерційну та іншу діяльність.

2. Відокремлений підрозділ Готель "Добробут" ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд», що надає послуги з проживання в гуртожитках та організації оздоровлення та відпочинку населення на власній базі відпочинку.

3. Дочірнє підприємство «Медичне науково-практичне об'єднання «Благоустрійбуд». Це приватне акціонерне товариство є закладом з охорони

здоров'я, має відповідну ліцензію та надає медичні послуги. Метою діяльності є надання медичних послуг високої якості на основі професійної діяльності працівників. ДП «Медичне науково-практичне об'єднання «Благоустрійбуд»-це виробничий діагностично-лікувальний центр, працює у відповідності до протоколів міжнародних стандартів пацієнтів та використовує заходи превентивної та невідкладної медицини.

Об'єкт дослідження є одним з лідерів будівельної галузі України, що не зупиняється на досягнутому та намагається застосувати провідні принципи взаємовідносин, пов'язаних з будівельною галуззю на внутрішньому ринку України. Орієнтація підприємства за ціною та якістю - на задоволення потреб громадян із середнім рівнем доходів, а також надання високоякісних послуг юридичним особам. ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» намагається досягти максимальної доступності своїх товарів та послуг для максимально широкого кола споживачів. ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» першим у своєму місті розпочало інвестиційну діяльність, використовуючи залучені від внутрішніх приватних інвестицій кошти у спорудження житла. Фактично 70% свого міста було побудовано ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд». Історія Компанії налічує вже більше ніж 50 років.

ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» посідає перші місця у національних рейтингах, що оцінюють розвиток будівельного ринку України (рейтинг порталу нерухомості Domik.ua, видання «Власний рахунок», журналів «Гроші», «Фокус», Національного рейтингу якості корпоративного управління, ТОП-20 відомих українських брендів, Національного бізнес-рейтингу України). Основними критеріями для проведення оцінки, як правило, є такі показники: рік заснування, антикризова стійкість, інноваційність, кількість споруджуваних об'єктів, умови покупки, репутаційна стабільність, довіра партнерів та споживачів, соціальна та медіа активність, іміджевий капітал, надійність роботодавця.

Крім будівельної, ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» займається ще й девелоперською діяльністю, яка спрямовано на покращення, вдосконалення нерухомості з метою збільшення її вартості та подальшого перепродажу. ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» завжди виконує свої зобов'язання перед вкладниками. Незважаючи на те, що холдинг має приватну форму власності, абсолютна більшість акцій належить міській раді, яка у відповідності до ЗУ "Про акціонерні товариства" призначає Наглядову раду, відповідно усі процеси, що відбуваються, знаходяться під контролем міської ради.

Створення об'єктів нерухомості – складний, вартісний і тривалий процес. У нерозривному зв'язку з будівельниками працюють архітектори, що приймають рішення відносно фундаменту, поверховості споруди, та технологи, що працюють над розробкою типу конструкції, видів оздоблювальних матеріалів, підведення інженерних мереж тощо. Тобто, кожна споруда - це унікальний проект, який вимагає постійного моніторингу та контролю.

Основні фази діяльності зі спорудження нерухомості можна зобразити наступним чином (рис. 2.1):

Рисунок. 2.1 - Основні фази діяльності зі спорудження об'єкта нерухомості

Джерело: складено автором

ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» орієнтується у своїй діяльності на систему управління якістю ISO 9001:2015, що дозволяє підприємству спиратися на стандартизовані процедури управління зовнішніми

і внутрішніми ризиками. Використання цих стандартів є свідченням того, що в управлінні підприємством застосовуються ризик-орієнтовані підходи і система менеджменту здатна забезпечити заплановану якість.

Протягом 2018 року активи ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» зросли на 21,9% або 1538 млн.грн., за 2019-2020 р.р. спостерігається подальше збільшення виробничих потужностей та господарського потенціалу, про що свідчить зростання активів на 20,43% (звітність підприємства подана у датку В). Таким чином, протягом останніх трьох років можна спостерігати збільшення вартості наявного у розпорядженні майна.

Основні засоби за 2018 рік зросли на 53,6%, але протягом наступних двох років йде поступове їхнє скорочення на 12,1% та 8,79%, що відбувається за рахунок реалізації непрофільних активів, що в цілому можна характеризувати як позитивну тенденцію. Оборотні активи ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» за 2018 рік зросли на 1269,8 мільйонів гривень, за 2019 рік – на 13,1 %, за 2020 - на 21,75%. Холдинг щорічно аналізує та проводить роботу з оптимізації поточної дебіторської заборгованості. За 2018 рік чистий прибуток ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» склав 27,7 млн. грн. (+8,54%). Протягом наступного року приріст склав +9,32%, але у 2020 році відбулося скорочення як чистого прибутку (-6,23%) так і чистого доходу (-2,36%). Менеджмент підприємства повинен непокоїти той факт, що у 2020 році активи зростають в умовах скорочення доходу від продажу, що вказує на необхідність пошуку резервів оптимізації структури активів, підвищення ефективності їхнього використання.

У 2018 році показники ліквідності та платоспроможності не викликали жодних підозр щодо неплатоспроможності. Холдинг проводив виважену політику щодо управління ліквідністю, грошовими коштами та робочим капіталом. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) на 31.12.2018 склав 2,8, коефіцієнт швидкої ліквідності - 0,3, а коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,1. Протягом останніх двох років значення показників поступово зменшувалося,

але така тенденція характерна для всієї галузі. Наприкінці 2020 року коефіцієнт поточної ліквідності становив 1,5%, що дещо нижче рекомендованої межі і може свідчити, що у підприємства зростає можливість втрати платоспроможності у найближчий перспективі. Проте, з іншого боку у підприємства збільшуються наявні джерела фінансування і це об'єктивно знижує показник платоспроможності, дозволяючи підприємству при цьому формувати необхідні активи. Крім того, у структурі позичених коштів зростають довгострокові зобов'язання (+53,04%), що завжди позитивно характеризується, оскільки надає менеджменту підприємства більше інструментів для ефективного управління. При цьому збільшується залежність від зовнішніх кредиторів, і відповідно, ми бачимо зниження фінансової незалежності компанії, на кінець 2020 року підприємство здатно профінансувати 12,3% своїх активів.

Показники валової рентабельності та чистого прибутку мають додатне значення, що опосередковано свідчить про вдалу бізнес-модель та чітку візуалізацію цілей. Проте чистий прибуток зростає меншими темпами, ніж дохід від реалізації, відповідно, холдингу необхідно шукати шляхи зниження витрат та збільшення доходів від операційної та неоперативної діяльності.

Постановка таких задач вимагає формування досконалої системи управління ризиками, що дозволяє досягти поставлених цілей та задач. Одним з найважливіших інструментів управління ризиками є їхнє виявлення та оцінювання, прогнозування перспектив розвитку ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» та вірогідність досягнення запланованих Стратегією результатів. Центрами відповідальності за ризики є усі департаменти холдинга відповідно до функцій, що вони реалізують.

Політика щодо управління ризиками постійно переглядається з метою відповідності змінам ринкових умов.

Діяльність у будівничій сфері тісно пов'язана з використанням природних ресурсів і, відповідно, з необхідністю дотримуватися норм адміністративного, земельного, екологічного та цивільного права. ПрАТ «Холдингова компанія

«Благоустрійбуд» у забудові використовує сучасні безпечні для людини та довкілля енергоефективні конструкції та матеріали відповідно до сертифікації ISO/IEC 17067 та вимог ДСТУ. Заключна перевірка виконання екологічних норм проводиться при прийнятті об'єкта в експлуатацію.

Загальна кількість працівників ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» протягом періоду дослідження складала більше 320 осіб. Питома вага жінок на керівних посадах - 38 %. Матеріальне заохочення співробітників здійснюється, відповідно до Колективного договору, у формі преміювання. Нематеріальне заохочення працівників теж активно застосовується та здійснюється у формі нагород на рівні керівництва міста та підприємства. Багато представників ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» щорічно проходять навчання та підвищення кваліфікації у різних сучасних формах. Значним стимулом для зростання лояльності співробітників є можливість безкоштовно скористатися послугами у власному медичному багатофункціональному центрі.

Основною метою інноваційної політики ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» є підвищення конкурентоспроможності за рахунок впровадження новітніх економічних технологій, зниженню витрат. Девізом за цим напрямком можна вважати – «вміти не лише економно збудувати будинок, а й створити економну систему експлуатації будинку». Для забезпечення сталого інноваційного розвитку ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» розробив і впроваджує у свою повсякденну діяльність Інноваційну стратегію, що ґрунтується на інноваційному потенціалі холдингу. Ефективність впровадження Інноваційної стратегії ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» залежить від якості інформації, що використовується як база для аналізу. ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» при реалізації стратегії приділяє увагу двом основним напрямкам:

- зростання питомої ваги інноваційно-орієнтованих будівельно-монтажних робіт (тобто, використання нової техніки та технології);

- зростання обсягу інноваційних рішень у виробничій діяльності, і на будівельних об'єктах, тобто холдинг реалізовує останні технологічні новинки майже у кожному житловому комплексі. Наприклад, за статистичними даними до 40% паливно-енергетичних ресурсів країни витрачається на обігрів та освітлення житлових і громадських будівель. Тому ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» розглядає усі можливості будівництва більш "енергонезалежних" будинків. Холдинг будує економне та зручне середовище для мешканців новобудови: ліфти, що пов'язані з паркінгом, використання сонячного проміння для отримання електроенергії, наявність зарядних пристроїв для електрокарів. Ще одне новітнє рішення - це підземні контейнери для сміття, які одночасно вирішують кілька завдань: забезпечення естетичного виду житла; відсутність специфічного запаху; чистота та екологічність через неможливість рознести сміття навкруги.

Поєднання інноваційності та екологічності дозволило розробити проектну документацію і побудувати так звані дахові котельні. Розміщення котельні на даху дозволяє підвищити енергозбереження на 25-30% та одразу виконує декілька завдань: забезпечує незалежність від міської системи подачі тепла, дозволяє суттєво зекономити, оптимізувати теплові витрати. При цьому розміщення котельні на даху покращує екологічні умови проживання через якісніше розсіяння продуктів згоряння. Паралельно з цим міські дахи можна обладнати сонячними батареями, це дозволяє:

- ефективно використати площі дахів, які зазвичай не використовують;
- максимально використовувати сонячну енергію через неможливість затінення;
- забезпечити безпечне функціонування сонячних батарей.

Перспективи розвитку ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» у напрямку розширення асортименту продукції за рахунок екстенсивного розширення обмежені. Холдинг використовує усі наявні можливості. І якщо декілька років він орієнтувався виключно на будівництво житла класу «економ», то зараз вже введені в експлуатацію об'єкти класу «комфорт» та

«бізнес». ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» не лише розширює пропозицію житла різної цінової категорії, проводить оптимізацію планувальних рішень, але і проводить політику «гнучкої цінової політики», а також залучає банки до співфінансування проектів. Запровадження програм кредитування від різних банків дало покупцям знайти варіант фінансування, що найбільше задовольняє їхні потреби.

Лояльні умови комерційного іпотечного кредитування, використання державних програм щодо доступного житла будуть сприяти поживленню ринку нерухомості, а відповідно і усіх пов'язаних галузей.

2.2. Оцінка фінансово-економічної стійкості ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд»

Розробкою методології для оцінки фінансово-економічної стійкості підприємств постійно займаються вітчизняні та зарубіжні вчені. Найбільшу актуальність ці питання займають при оцінці ефективності управлінських дій і рішень. І відповідно до кожного типового рішення вчені та практики намагаються сформувати певну низку показників, що у повному обсязі освітлюють саме це питання. При цьому найбільш щільно розглядаються показники фінансової стійкості, і, відповідно, вони є більшою мірою розробленими та адаптованими. Дані балансу та звіту про фінансові результати дозволяють розрахувати та проаналізувати десятки показників і коефіцієнтів, що описують фінансову стійкість. Такий підхід є достатньо витратним і за часом, і за витратами робочої сили, тому ці обмеження необхідно враховувати, особливо, якщо необхідно швидко проаналізувати стан підприємства, його місце на ринку.

Деякі вчені, наприклад, Альтман Е.І., пішли іншим шляхом та сформували узагальнюючі модель («Z-рахунок» або «індекс кредитоспроможності»), що дозволяють в першому наближенні проаналізувати та оцінити стан підприємства та віднести його до певної групи.

Модель Альтмана ґрунтувалася на обробці даних американських компаній, які протягом п'яти років перейшли з класу платоспроможних до стану банкрутства. Сама модель Альтмана побудована на рівнянні регресії і передбачає використання незалежних змінних (х), що описують економічний потенціал підприємства та ефективність його діяльності за минулий період. Перша модель «Z-рахунок» була сформована для акціонерних товариств, акції яких мають котирування на біржі:

$$Z = 1,2 X_1 + 1,4 X_2 + 3,3 X_3 + 0,6 X_4 + X_5, \quad (2.1)$$

де X_1 – коефіцієнт відношення оборотного капіталу до підсумку балансу;

X_2 - коефіцієнт відношення нерозподіленого прибутку до підсумку балансу;

X_3 – коефіцієнт відношення неоподаткованого прибутку до підсумку балансу;

X_4 – коефіцієнт відношення ринкової вартості усіх акцій, емітованих підприємством до балансової вартості зобов'язань;

X_5 – коефіцієнт відношення виручки від реалізації до до підсумку балансу.

Підсумкове значення показника Z визначає ймовірність банкрутства підприємства, підсумкові значення широко прокоментовані у спеціалізованій літературі і якщо підсумковий показник не перевищує 1,81, то вірогідність банкрутства дуже висока. Особливістю моделі є висока точність прогнозу на короткострокових інтервалах (на перший рік – 95%, на другий рік – 83%). Проте вагомим недоліком є обмежена сфера застосування – великі акціонерні товариства публічного (відкритого) типу.

Вже у 1978 році Альтман Е.І. вдосконалив свою модель, зробивши її придатною для використання підприємствами не акціонерного типу, і розширив горизонт планування до 5 років, при цьому точність скоротилася до 75%:

$$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5, \quad (2.2)$$

де X_4 - коефіцієнт відношення балансової вартості власного капіталу до позикового капіталу.

За цією моделлю критичне значення зменшилося і складає 1,23 (компанія визнається банкрутом).

Також значного поширення у практичній діяльності набула модель, сформована фінансовим аналітиком У. Бівером. У результаті аналізу найвагоміших показників 158 підприємств він запропонував п'ять основних показників для визначення банкрутства:

- 1) чиста рентабельність активів;
- 2) коефіцієнт поточної ліквідності;
- 3) частка чистого оборотного капіталу в активах;
- 4) питома вага позикових коштів у пасивах;
- 5) відношення чистого прибутку до всіх зобов'язань у підприємства.

У цілому підхід, що використав У. Бівер, можна порівняти з моделлю Альтмана, незважаючи на інші значення вагових коефіцієнтів.

Також у зарубіжній практиці оцінки економічного ризику широкого розповсюдження набула методологія Value-at-Risk (VaR), що ґрунтується на статистичному підході визначення співвідношення цінкових показників і ризику. В основу методології покладено розподіл між різними величинами змін ринкових показників та притаманним їм ризикам. На сьогоднішній день VaR-підхід застосовується як єдина уніфікована методологія оцінки ризику міжнародними фінансово-кредитними установами (Global Derivatives Study Group - G30, Bank of International Settlements (BIS), Європейська Рада, Базельський комітет з нагляду за банками та ін.). Зокрема, BIS використовує VaR під час встановлення нормативів величини власного капіталу з урахуванням ризиковості активів. Показник VaR побудовано на розподілі ймовірностей збитків і прибутків протягом вибраного інтервалу часу з урахуванням витрат та ризиків. Величина ризикової вартості оцінюється так:

$$\text{VaR} = Z * \sqrt{t} * \sqrt{p} * Q * p \quad (2.3)$$

Де, Z – кількість середньоквадратичних відхилень у певному обраному інтервалі;

Q – підступна матриця змін вартості позицій;

p - вектор розміру позицій;

t – часовий горизонт.

Таким чином, бачимо, що нині немає єдиного підходу до визначення нормативу фінансово-економічної стійкості будь-якої організації, у тому числі будівельної. Для яких важливо не тільки отримати узагальнюючу оцінку, але й враховувати умови функціонування, галузеві норми та вимоги, а також порівнювати з аналогічними показниками інших будівельних підприємств.

Фінансово-економічна стійкість будівельних підприємств повинна визначатися на основі загальноприйнятих і специфічних показників, що характеризують різні сторони діяльності. Наявні дослідження з оцінки економічної стійкості мають як переваги, так і недоліки. Основною перевагою є системний підхід до оцінки. Основними недоліками є: базування оцінки лише на статистичних та фінансових даних; швидка втрата актуальності досліджень при настанні кризових явищ. Тому цікавим є проведення аналізу фінансово-економічної надійності, який, з одного боку, буде не дуже витратним за часом та людським ресурсами, з іншого - дозволить наочно зобразити поточний стан та «вузькі місця» діяльності підприємства. Ризиковість діяльності підприємств архітектурно-будівельної галузі пов'язана як із загальними умовами функціонування, так і з специфікою бізнесу.

У сучасних умовах не існує підприємств, діяльність яких проходить у безризиковому середовищі, тому дуже важливо навчитися управляти ризиками за допомогою виявлення потенційних загроз, їхньої ідентифікації, аналізу розміру ризику та використання механізмів його мінімізації.

Широкої популярності у сучасних умовах набувають скорингові методи формування та оцінки інтегральних показників фінансової стійкості, що дозволяє поєднати оцінку ступеня фінансового ризику та рейтинг підприємства. Така інтегральна оцінка дозволяє врахувати різноманіття показників, встановити або запропонувати їхні нормативні або рекомендовані значення. Скоринг (від англ. "scoring" - рахунок або набирання очок) - це апробована модель класифікації суб'єктів на різні групи в умовах, коли можна оцінити основні фактори, що пов'язані з ключовою характеристикою. Виникнення методики пов'язують з банківською справою і необхідністю швидко оцінити кредитоспроможність позичальника. Її автором вважають Д. Дюрана, який на початку 40-х років XX згрупував показники за певними критеріями на певні групи, що дозволило суттєво скоротити час на аналіз висновків та оформлення результатів. Скоринговий аналіз у сучасних умовах використовується для сортування підприємства за класами. Але ця система і зараз найбільш розповсюджена серед банківських установ. Банки можуть використовувати готові програмні продукти: EGAR Scoring, SAS Credit Scoring, Transact SM (Experian-Scorex), Fair Isaac Corporation, Clementine (SPSS), K4Loans 105 (KXEN), Basegroup Labs та інші. Такі системи просто дають відповідь - надавати кредит, чи відмовити потенційному позичальнику.

Вважаємо, що такий інструмент аналізу фінансово-економічної стійкості доцільно використовувати і для інших підприємств і організацій, оскільки він має свої суттєві переваги, хоча і не позбавлений недоліків, що наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Переваги та недоліки застосування скорингової оцінки

Переваги застосування скорингової оцінки	Недоліки застосування скорингової оцінки
- комплексність підходу при діагностиці потенційних ризиків (у тому числі і фінансових); - можливість обліку різних цілей прогнозування ризику та оцінки стійкості; - можливість використання при постійному моніторингу об'єктів; - можливість визначення тимчасового горизонту прогнозування потенційних ризиків; - оцінка здійснюється на основі даних, зібраних із різних джерел інформації; - різні характеристики діяльності організації розглядаються інтегрально та цілісно; - оцінка є порівняльною (багатомірний рейтинговий аналіз); - швидкість отримання результатів та, відповідно, зниження витрат та ін.	- бажаність отримання більшої кількості інформації від потенційних клієнтів; - ймовірність отримання випадкової або навмисної помилки у визначенні вихідної інформації; - протягом періоду дослідження клас стійкості підприємства може змінитися; - однаковий клас може бути досягнутим під впливом різних чинників.

Джерело: складено автором

Вищенаведена інформація дає нам можливість застосувати системний та комплексний підхід до оцінки фінансово-економічної стійкості підприємства архітектурно-будівельної галузі, так, щоб вона оцінювала різні сторони діяльності підприємства. У зв'язку з цим, пропонується застосувати методику оцінки фінансово-економічної стійкості ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» із застосуванням скорингового аналізу.

Методика включає аналітичні фінансово-економічні таблиці, шкали для оцінювання та відповідні групи фінансово-економічної стійкості. Спрощений алгоритм скорингової оцінки відбувається у наступній послідовності:

1) визначається набір факторів, що забезпечує достатньо повний та всебічний аналіз фінансово-економічного стану підприємства;

2) проводиться формування інформаційної бази щодо нормативних значень показників;

3) вибудовується дворівнева ієрархія всіх факторів (для розгорнутого аналізу та для експрес-аналізу);

4) шляхом співставлення результатів оцінки значущості факторів та нормативних значень формуються шкали для визначення балів;

5) визначаються групи за рівнями фінансово-економічної стійкості підприємства;

6) розраховується зведений показник (індикатор);

7) компанії надається рейтинг виходячи з класу групи.

На першому етапі розробки моделі скорингової оцінки, ґрунтуючись на принципах системності, всебічності та обґрунтовуваності показників для аналізу фінансово-економічної стійкості ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд», було сформовано перелік із 41 показника (факторів) для здійснення оцінки (таб. 2.2). Аналіз фінансово-економічної стійкості будівельної організації передбачає розрахунок низки показників, що описують стан цієї організації у стані рівноваги та/або відповідає рекомендованим нормативним значенням. Особливо це актуально для оцінки значень показників стійкості, оскільки за значною їхньою частиною встановлено нормативні значення.

Таблиця 2.2 - Система показників для оцінки фінансово-економічної стійкості ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд»

Група показників	Показники	Формула	Нормативне (рекомендоване) значення	Значення «Благоустрійбуд»
Фінансова складова	Коефіцієнт фінансової незалежності (фінансової автономії)	Власний капітал та резерви/Сумарні активи	$\geq 0,5$	0,7
	Коефіцієнт поточної ліквідності	Оборотні активи/Поточні зобов'язання	1-1,5	1,2
	Коефіцієнт маневреності	Власні оборотні кошти/Власний капітал	$\geq 0,5$	0,4
	Рентабельність активів	Чистий прибуток/Сума активів	$\geq 3,7$	1,8
	Оборотність оборотних коштів	Виручка від реалізації/Середня величина оборотних коштів	1,50-2,50	1,2
	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Власні оборотні засоби/Оборотні засоби	$\geq 0,1$ (10%)	0,3

Продовження табл. 2.2

Група показників	Показники	Формула	Нормативне (рекомендоване) значення	Значення «Благоустрійбуд»
Фінансова складова	Коефіцієнт фінансової стійкості	(власний капітал + Довгострокові кредити та позики) / Валюта балансу	0,8-0,9	0,8
	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Позиковий капітал/Власний капітал	0,3-0,7	0,3
Виробнича складова	Фондовіддача	Виручка від продажів/Середньорічна величина балансової вартості основних засобів	≥ 1	0,8
	Коефіцієнт інтенсивності оновлення	Вартість вибулих основних фондів/Вартість нововведених фондів	< 1	1,3
	Середній термін служби машин та обладнання	-	- 11-20 років	14 років
	Наявність власної виробничої лабораторії	-	є	є
Ринкова складова	Диверсифікація	-	є	є
	Термін присутності на будівельному ринку	-	5-15 років	Більше 15 років
	Рентабельність продажів	Прибуток від продажів/Виручка від продажів	$\geq 8,1$	6,7
	Активність на ринку державних закупівель	-	є	є
Соціальна складова	Коефіцієнт плинності кадрів	-	10% -20%	7%
	Загальна кількість співробітників	-	50-100 осіб	265
	Стаж будівельної діяльності керівника	-	5-10 років	28
	Освіта керівника (за будівельною спеціальністю)	-	не нижче за вищу	вища
	Стаж будівельної діяльності середньої ланки	-	3-8 років	6,5
	Освіта середньої ланки (за будівельною спеціальністю)	-	не нижче середньої	не нижче середньої

Продовження табл. 2.2

Група показників	Показники	Формула	Нормативне (рекомендоване) значення	Значення «Благоустрійбуд»
Соціальна складова	Рівень ЗП	Середня ЗП по підприємству/Середня ЗП в регіоні	≥ 1	1
	Підвищення кваліфікації протягом року	Частка співробітників, які пройшли за рік підвищення кваліфікації	10-20%	12%
	Надання соціального пакету	-	є	є
Інформаційна складова	Наявність сайту в мережі Інтернет	-	є	є
	Наявність контактної інформації (у мережі)	-	є	є
	Наявність обладнання та систем захисту інформації	-	є	є
Репутаційна складова	Наявність сертифіката СДС	-	є	є
	Участь у судових та арбітражних процесах як відповідач	-	ні	ні
	Наявність порушень термінів виконання договорів	-	ні	ні
	Наявність порушень термінів погашення кредиту та відсотків	-	ні	ні
	Участь у виставках, ярмарках (PR-активність)	-	є	є
	Наявність рекламаций	-	ні	ні
	Наявність аварій на об'єктах	-	ні	ні
Якість, безпека, страхування ризиків	Страхування будівельної діяльності	-	є	є
	Страхування працівників від нещасних випадків	-	є	є

Продовження табл. 2.2

Група показників	Показники	Формула	Нормативне (рекомендоване) значення	Значення «Благоустрійбуд»
Якість, безпека, страхування ризиків	Наявність вхідного контролю якості будівельних матеріалів	-	є	є
	Наявність операційного контролю якості	-	є	є
	Наявність приймального контролю якості	-	є	є
	Наявність лабораторного контролю якості	-	є	є

Джерело: складено автором

Як свідчать результати проведеного аналізу, ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» можна віднести до підприємств з відносною фінансово-економічною стійкістю. Підприємство виконує всі критерії, крім показників ефективності. Це свідчить про наявність ресурсів для подальшого розвитку, відмінну ділову, інформаційну та соціальну складові забезпечення фінансово-економічної стабільності. Підприємство не має проблем, що пов'язані з безпекою діяльності та контролем над нею. Але невиконання рекомендованих значень за такими показниками як фондвіддача, рентабельність продажів, оборотність оборотних коштів призводить до зниження потенціалу подальшого зростання. ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд» повинно більше уваги приділити збутовій політиці та розробити рекомендації щодо більш ефективного використання наявних ресурсів.

Аналіз рівня фінансово-економічної стійкості повинен базуватися на наступних принципах:

-принцип відкритості - доступність методології, процедури та результатів всім зацікавленим групам користувачів інформації;

- принцип об'єктивності результатів - використання даних, що отримані з різних джерел для оцінювання підприємства (від представників самого підприємства, опублікованої публічної звітності, статистичних баз даних, засобів масової інформації та інших зацікавлених осіб);

- принцип рівності прав - виходить із відсутності пріоритетів одних об'єктів оцінки над іншими;

- принцип незалежності – незалежність, високий рівень професіоналізму, компетентності та неупередженість експерта, який проводить оцінку;

- принцип багатоцільового використання результатів оцінки спроможний задовольнити інтереси та цілі всіх груп зацікавлених осіб.

При здійсненні скорингової оцінки рівня фінансово-економічної стійкості основними ризиками є ризик спотворення результатів та ризик спотворення вхідних даних. Для їх зниження необхідно враховувати причини даних ризиків. Можливість постійного моніторингу та оцінки фінансово-економічної стійкості, забезпечення прозорості розрахунків та відкритості результатів оцінки ґрунтуються на прийнятті та розумінні важливості цього процесу органами державної влади, саморегулювними організаціями та рештою учасників ринку. Тому впровадження механізму оцінки та моніторингу стійкості та надійності підприємств архітектурно-будівельної галузі має бути підкріплене на законодавчому рівні, а також визнанням саморегульованих організації як ефективних інститутів управління в галузі.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

3.1. Провідний світовий досвід функціонування саморегулівних організацій в архітектурно-будівельній галузі

Термін "саморегулівна організація" (англ. "self-regulatory organization") входить у практичну діяльність на початку 1940-х років минулого століття. Вперше, у 1934 році в США було підписано закон про фондові біржі, в якому встановлювався новий механізм регулювання ринку цінних паперів і визначалося місце саморегулівних організацій у цьому процесі [28]. Це був досить довгий шлях еволюції, який трансформував Buttonwood Agreement, що була укладена у 1792 році між 24 брокерами Нью-Йоркської фондової біржі, до сучасного розуміння поняття саморегулівна організація. Початкова угода встановлювала стандартний розмір комісійних, а також механізм надання пільг та преференцій під час переговорів щодо купівлі-продажу цінних паперів між учасниками домовленості. Таким чином, функціонування фондової біржі стало прообразом системи саморегулювання, з сформованими правилами і нормами торгівлі та організацією контролю за їх виконанням. Поступово ідея саморегулювання знайшла застосування в інших галузях та країнах [29]. На території Європи, інститут саморегулювання починає формуватися у розвинутих країнах з XVI століття. Початком цього процесу можна вважати введення цехового регулювання та створення наприкінці XIX сторіччя асоціацій та об'єднань, частина яких діяла паралельно із системою державного регулювання.

Сучасні саморегулівні організації, відповідно до законодавства, мають право розробляти стандарти та норми ведення діяльності, вимоги з якості товарів та послуг, кодекси професійної етики, а також регулюють суперечки у

третейських судах. Саморегулівні організації формують умови для швидкої та ефективної взаємодії між професійною спільнотою, споживачами та органами влади. Крім того, три національні асоціації інженерів-консультантів європейських країн у 1913 році прийняли рішення заснувати Міжнародну федерацію інженерів-консультантів (Federation Internationale Des Ingenieurs Conseils, FIDIC або ФІДІК) (далі – ФІДІК) [30]. ФІДІК започаткувала введення єдиних стандартів та нормативів на будівельні нормативи, матеріали, форми підрядних контрактів, що використовуються будівельними підприємствами у всьому світі. Типові контракти ФІДІК на сьогоднішній день уніфіковані та широко використовують у будівельній галузі. Типовою ситуацією використання уніфікованих контрактів ФІДІК є ситуації, коли одним із учасників будівельного проекту стає міжнародна організація. І це лише один з прикладів.

Широка розбудова системи саморегулювання можлива за наступних умов:

- 1) специфіка галузі, що визначає можливість та доцільність саморегулювання в її межах;
- 2) умови конкуренції та відносна рівність більшості учасників ринку;
- 3) висока правова культура.

Визначальну роль у впровадженні в Україні системи саморегулювання в будівництві повинен відіграти позитивний та багаторічний досвід функціонування саморегулівної організації в інших країнах (Великобританія, Іспанія, Італія Канада, Німеччина, США, Франція, Японія, тощо), у яких діяльність професійних спільнот із розширеними повноваженнями сприяла розвитку галузевого ринку. Варто зауважити, що у розвинутих країнах поява системи саморегулювання підприємницької діяльності формувалася із середини, ініціювалася самим професійним співтовариством, і його розвиток йшов десятки років. Деякі країни, використовуючи різні способи підтримання взаємодії держави та бізнес-спільноти, запровадили нову форму регулювання

– співрегулювання. При цьому державне регулювання і саморегулювання ринку відбувається паралельно, взаємодоповнюючи одне одного.

Проте світовий досвід використання механізму саморегулювання в архітектурно-будівельній галузі свідчить про найбільшу ефективність професійних об'єднань будівельників із компаніями, що працюють у суміжних напрямках (інженерні дослідження, проектування та ін.).

Основною відмінністю між системами саморегулювання в різних країнах стає ступінь делегування регулюючих повноважень владою бізнес-спільноти, а також рівень визнання державною владою дій і рішень, що приймають саморегулювні організації. На формування моделі саморегулювання здійснюють вплив наступні змінні величини (рис.3.1.) :

- 1) ступінь впливу держави на систему саморегулювання;
- 2) можливості та функції саморегулювних організацій у встановленні норм, стандартів;
- 3) здійснення контролю за діяльністю всіх учасників ринку.

Рисунок 3.1 – Фактори, що визначають формування моделі саморегулювання в галузі (країні)

Джерело: складено автором

На поточний момент найбільше поширення в зарубіжній практиці набули дві моделі функціонування саморегулювних організацій:

1) суперліберальна модель саморегулювання (США, Японія), коли саморегулівні організації наділяються повною свободою у виборі політики регулювання своєї сфери. Держава визнає свободу таких організацій, відсутня підпорядкованість державним органам, лише підзвітність.

2) модель із субординаційними зв'язками з державою (Німеччина, Франція), коли саморегулівні організації повинні діяти у рамках єдиної програми держави та узгоджувати свої вимоги і стандарти з державними органами. Така модель також передбачає можливість фінансування низки проектів саморегулівних організацій з бюджету країни.

Більшість розвинених країн застосовують механізми саморегулювання в певних галузях. При цьому саморегулівні організації як свої цілі ставлять:

- забезпечення підвищення якості робіт (послуг), що виконуються;
- спрощення порядку відшкодування збитків при виникненні конфліктної ситуації між членом саморегулівної організації та споживачами;
- здійснення контролюючих функцій за діяльністю членів саморегулівної організації;
- зниження рівня адміністративного тиску на галузь.

У додатку В надана зведена інформація щодо практики функціонування саморегулівних організацій у архітектурно-будівельній галузі в окремих країнах. У таблиці 3.1 наведено результати порівняльного аналізу описаних раніше систем саморегулювання.

Таблиця 3.1 - Порівняльний аналіз систем саморегулювання провідних країн

Ознака	Японія	Німеччина	Великобританія	США	Канада	Франція
Умови виникнення саморегулювних організацій	За підтримки держави. Поступовий перехід від жорсткого державного контролю до системи саморегулювання в низці галузей	Держава делегувала частину повноважень із здійснення контролю входу будівельних організацій на ринок	Поступовий розвиток. Має відносно давні традиції	Еволюційно змінили картельні об'єднання виробників	Поступовий розвиток. Має відносно давні традиції	Набирає популярність ідея створення регулюючої стратегії – співрегулювання
Мета	1. Створення умов для торгівлі на підставі структурування правил та стандартів у галузі 2. Прийняття захисних заходів для захисту деяких галузей промисловості 3. Підвищення якості продукції	1. Оцінка відповідності будівельних організацій стандартам та вимогам, що пред'являються до всіх учасників будівельної діяльності 2. Здійснення контролю за діяльністю учасників	1. Надання гарантій господарюючим суб'єктам галузевого ринку 2. Стимулювання самоорганізаційних процесів та ін.	1. Досягнення конкурентних переваг членів 2. Формування системи професійних стандартів та ін.	1. Створіння сприятливих умов для розвитку та результативного функціонування галузевого ринку	1. Контроль членів 2. Оцінка відповідності будівельних організацій професійним стандартам та нормам 3. Створення інформаційної бази з попиту та пропозиції на ринку.
Вимоги до членів	є	є	є	є	є	є
Члени (кого об'єднує)	Будівельні організації	Будівельні організації	Професійні учасники ринку: організації, фізичні особи	Професійні учасники ринку: організації, фізичні особи	Фізичні особи	Будівельні організації

Продовження табл. 3.1

Ознака	Японія	Німеччина	Великобританія	США	Канада	Франція
Мотивація учасників ринку до вступу	Отримання додаткових конкурентних переваг; доступ на ринок у деяких галузях	Членство є обов'язковим	Надає гарантії та переваги в процесі професійної діяльності	Отримання додаткових конкурентних переваг. Репутація	Отримання сприятливих умов для конкурентних переваг. Стимулювання самоорганізаційних процесів	Необхідна умова для отримання замовлення, переваги перед конкурентами. Можливість отримати рекомендації від попередніх замовників
Інструменти ринкового регулювання	Ринкові. Саморегулювання. Державне регулювання	Ринкові. Державне регулювання. Саморегулювання, квазі-регулювання	Ринкове. Саморегулювання та квазірегулювання	Ринкові. Саморегулювання.	Державне регулювання Саморегулювання Державне регулювання	Ринкові. Державне регулювання. Саморегулювання та квазірегулювання
Галузева спрямованість СРО	Є	Є	Є, але є і міжгалузеві саморегулівні організації	Є, але є і міжгалузеві саморегулівні організації	Є	Є

Джерело: складено автором

Як бачимо, саморегулівні організації за рівнем автономності по відношенню держави розрізняють як незалежні системи та системи, що передбачають участь держави у тій чи іншій формі. За зацікавленістю суб'єктів господарювання до вступу в саморегулівні організації виділяють три основні моделі: добровільне саморегулювання, делеговане саморегулювання та змішане саморегулювання. За інтересами та специфікою діяльності членів саморегулівної організації – галузеві та міжгалузеві. Саморегулівні організації в Японії наділені більшими правами та можливостями, ніж саморегулівні організації в Німеччині. Німецький досвід саморегулювання ґрунтується на діяльності асоціацій саморегулівної організації, які фактично є посередниками між державою та бізнесом. Держава наділяє їх повноваженнями щодо допуску організацій ринку, та надає можливість самостійного управління ними. Членство у даних саморегулівних організаціях є обов'язковим. Крім того, держава контролює кількість та діяльність асоціацій у галузі, що стимулює саморегулівні організації сумлінно виконувати свої функції щодо контролю членів. У багатьох галузях інтереси держави та бізнесу не збігаються. В даних умовах баланс необхідно забезпечувати за допомогою залучення «нейтральної ланки» - саморегулівних організацій.

Виникнення та становлення інституту саморегулювання - це продукт розвитку ринкової економіки та громадянського суспільства. Позитивний досвід інших країн а також практика українського ринку дозволяють у різних секторах економіки розвивати цей механізм.

Таким чином, формування взаємовідносин при реалізації механізму саморегулювання галузі можна класифікувати за:

- ступенем автономності (незалежні системи та ті, що передбачають участь держави);
- рівнем повноважень (замінюють або доповнюють органи державного управління);
- мотивацією суб'єктів господарювання (добровільне, делеговане та змішане саморегулювання);

- інтересами та специфікою діяльності (галузеві та міжгалузеві);
- ступенем охоплення ринку (обов'язкове чи добровільне членство).

Проведений аналіз показав, що на міжнародному рівні накопичено багатий досвід функціонування саморегулівних організацій архітектурно-будівельної галузі. На розвиток саморегулівних організацій в країні великий вплив мають історичні, законодавчі аспекти, специфіка функціонування ринку, рівень довіри до громадських інституцій та держави.

3.2. Мінімізація ризиків та підвищення фінансово-економічної стійкості учасників саморегулівних організацій у архітектурно-будівельній галузі

Проблеми та ризики, що супроводжують діяльність сучасних підприємств у тому числі будівельної галузі тісно пов'язані з комунікаціями із усіма зацікавленими особами. Формування та розвиток системи саморегулювання в архітектурно-будівельній галузі може зменшити комунікаційне напруження, запобігти конфліктам, матиме позитивний вплив на зниження ризиків, що мають інформаційне, інвестиційне, адміністративне та інше підґрунтя; ситуації, пов'язані з безпекою та якістю об'єктів будівництва. Розвиток саморегулівних організацій може стати запорукою та гарантією виконання усіма членами такої організації своїх обов'язків, функціонування відповідно до існуючих стандартів, високої ділової репутації, надійності інвестування у будівельні організації.

Рисунок 3.2 – Можлива схема взаємодії у архітектурно-будівельній галузі

Джерело: складено автором

Державні інститути повинні підтримати таку ідею, оскільки відповідно до світового досвіду саморегулівні організації здатні сформувати підґрунтя для забезпечення належного рівня надійності та стійкості підприємств архітектурно-будівельної галузі, що у кінцевому підсумку визначає якість та безпеку будівельних об'єктів. Споживачі послуг висувають вимоги пов'язані з тим, щоб будівельні підприємства дотримувалися зафіксованих термінів будівництва та інших договірних зобов'язань, гарантували якість та безпеку об'єкта нерухомості. Але задовольнити ці вимоги у чистому виді ринок не спроможний, від не гарантує споживачеві надання повної інформації щодо фінансового стану, надійності інвестиційної компанії, забудовника та інших учасників. Ринок лише формує пропозицію готових або запланованих об'єктів, але не надає покупцеві повної необхідної та своєчасної інформації про фінансовий стан, можливості та потенційні зміни. Асиметричність інформації на ринку між продавцем та покупцем формує умови для

додаткових ризиків та невизначеності. І тому для багатьох покупців рішення щодо інвестування в нерухомість гальмується через труднощі з пошуком підприємства, яке одночасно відповідає кільком критеріям: бездоганна репутація, надійність і фінансова стійкість, довгий період функціонування та постійне виконання своїх зобов'язань. Можна сказати, що споживачі проводять моніторинг рівня відповідальності підприємства і в світовій практиці навіть застосовується такий термін «оцінка відповідності», який означає: пряме чи опосередковане визначення дотримання вимог, які висуваються до об'єкта (наприклад, виконання заданих вимог до продукції, процесу... (ISO/IEC 17000:2004(E/F/R)).

Зменшити виробничі ризики та ризики неякісного виконання архітектурних, інженерних та будівельних робіт можливо шляхом делегування функцій формування, затвердження стандартів та контролю за їхнім виконанням саморегульвним організаціям.

Діяльність саморегульвних організацій може бути спрямована на розвиток та вдосконалення діяльності в рамках, встановлених державою для архітектурно-будівельної галузі, тобто стандарти саморегулювання є вищими, ніж норми, встановлені державними стандартами, або дорівнювати їм. Як зазначалося вище, саморегулювання, що розвивається еволюційно, не носить загального та обов'язкового характеру, воно є доповненням до державного регулювання та корелює з діяльністю різноманітних громадських інститутів. Саморегульвні організації частково беруть на себе контрольні та регулюючі функції держави та надбудовуються над ними. При цьому вони також беруть на себе гарантійні зобов'язання перед споживачами, заклавши контроль за безпекою та якістю товарів та послуг в основу своїх функціональних обов'язків. Саме тому стає зрозумілим, що саморегулювання за допомогою саморегульвних організацій визначає взаємовідносини та формує порозуміння між трьома зацікавленими сторонами: підприємствами архітектурно-будівельної галузі, державою та споживачами. Саморегулювання, відповідно

до провідної світової практики, повинно ґрунтуватися на ключових принципах (табл. 3.2), що відповідають вимогам Світової організації торгівлі.

Таблиця 3.2 - Ключові принципи саморегулювання

Принцип	Зміст принципу
1. Принцип функціональної незалежності	незалежність саморегулювних організацій від державних органів влади – створення власних механізмів контролю, стимулювання, покарання, а також власних спеціалізованих органів.
2. Принцип фінансової незалежності	незалежність і стабільне фінансове забезпечення саморегулювних організацій
3. Принцип прозорості	орієнтація на споживача та суспільство, прозорість процесів саморегулювання
4. Принцип відповідальності	солідарна або субсидіарна фінансова відповідальність, організація корпоративного страхування, тощо.
5. Принцип удосконалення	постійне підвищення компетентності та кваліфікації співробітників членів саморегулювних організацій, а також розвитку самих саморегулювних організацій – проходження процедур сертифікації, акредитації, атестації, навчання та ін.
6. Принцип гармонізації стандартів	гармонізація стандартів та правил саморегулювних організацій здійснення професійної та підприємницької діяльності за міжнародними стандартами у цій галузі
7. Принцип регулювання ризиків	наявність системи регулювання підприємницьких та професійних ризиків
8. Принцип захисту інтересів членів	наявність механізмів захисту членів саморегулювних організацій та представлення їх інтересів у різних інстанціях
9. Принцип вільної конкуренції на ринку	полягає у забезпеченні саморегулювним організаціям вільної конкуренції на ринку
10. Принцип дотримання громадських інтересів	дотримання інтересів не тільки членів організації, а й громадських інтересів.

Джерело: [23]

Відповідно до наведених вище основних принципів діяльності саморегулювних організацій, прийнято виділяти наступні задачі:

1. виступати із захистом та/або представляти професійні інтереси членів саморегулювних організацій у різних інстанціях та інститутах;
2. впроваджувати та вдосконалювати стандарти професійної діяльності, правила саморегулювання, взаємодії та поведінки на ринку;

3. контролювати діяльність членів саморегулівних організацій відповідно до прийнятих стандартів;
4. формувати та/або коригувати консолідовану думку бізнес-спільноти щодо нормотворчих ініціатив;
5. здійснювати сертифікацію членів саморегулівних організацій, у тому числі і за міжнародними стандартами;
6. створювати системи сертифікації, підготовки, атестації працівників членів саморегулівних організацій;
7. сформувати систему цивільної відповідальності саморегулівних організацій та її членів перед споживачами товарів та послуг, створюючи страхові та компенсаційні фонди саморегулівних організацій, або використовуючи систему корпоративного страхування цивільної та професійної відповідальності;
8. формувати умови для стійкого розвитку галузі, підвищення конкурентоспроможності членів саморегулівних організацій та забезпечення вільної конкуренції на ринку.

З позиції регулювання галузі впровадження інституту саморегулювання має як переваги так і недоліки (таблиця 3.3)

Таблиця 3.3. - Переваги та недоліки механізму запровадження саморегулювання у архітектурно-будівельній галузі України

Переваги	Недоліки
1.Члени саморегулівних організацій матимуть можливість впливати на формування нормативно-правової бази в галузі та на політику саморегулівних організацій більшою мірою, ніж на політику органів влади. 2.Заходи та інструменти контролю у саморегулівних організацій будуть механізмами професійного впливу і відповідно викликатимуть менше відторгнення серед учасників ринку, ніж державні заходи покарання.	1.Додаткові вхідні бар'єри у формі сплати членських внесків та внесків у компенсаційні фонди саморегулівних організацій можуть призвести до підвищення цін на послуги.. 2.Підвищені вимоги до членів саморегулівних організацій можуть створити перепони для аутсайдерів та молодих підприємств щодо перебування у саморегулівній організації. 3.Наявна ймовірність переходу керівництва саморегулівних організацій від формального підходу до застосування суб'єктивізму та лобізму.

Продовження табл. 3.3

Переваги	Недоліки
3. Стандарти та правила саморегулівних організацій будуть більш гнучкими, матимуть можливість швидшої адаптації до змін кон'юнктури та технологій на ринку. 4. Механізми досудового розгляду спорів при саморегулівних організаціях будуть більш адаптованими до розгляду справ, враховуючи повнішу дотичність до галузевої специфіки, будуть займати менше часу та коштувати сторонам дешевше. 5. Сприятимуть підвищенню соціальної відповідальності та відкритості бізнесу. 6. Функціонування саморегулівних організацій сприятиме економії бюджетних коштів та зниженню рівня корупції.	4. Можливість зіткнення інтересів членів саморегулівних організацій та всього суспільства. 5. Недовіра з боку суспільства до спроможності професійних об'єднань (саморегулівних організацій) самостійно регулювати галузь та контролювати виконання встановлених стандартів та правил.

Джерело: складено автором

Розуміння всіх сильних та слабких сторін механізму саморегулювання у архітектурно-будівельній галузі може суттєвим чином підвищити ефективність його застосування та буде розглядатися як дієвий механізм консолідації усіх зацікавлених осіб. На рисунку 3.2. зображені функції, що можуть виконувати саморегулівні організації у архітектурно-будівельній галузі.

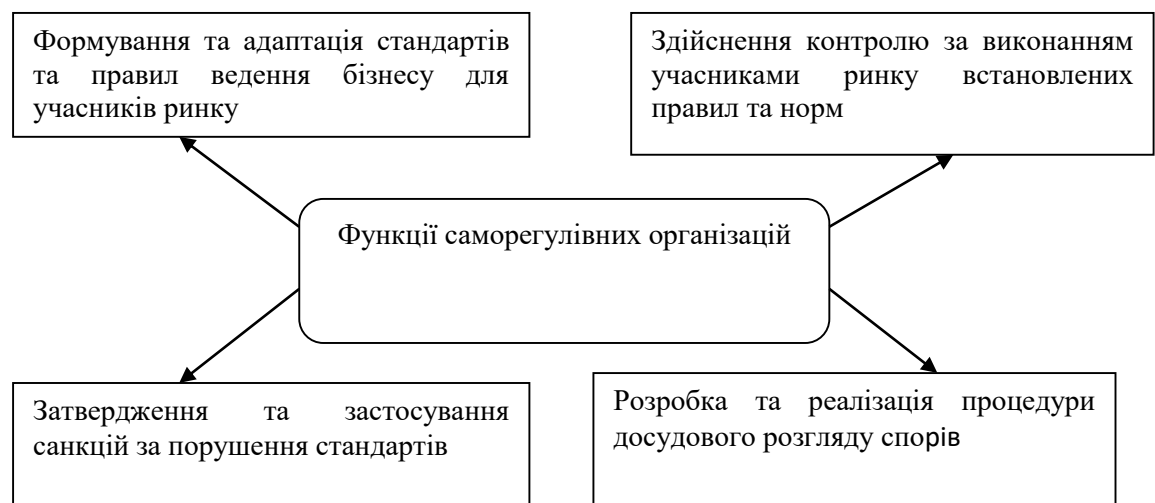

Рисунок.3.2 - Функції саморегулівних організацій у архітектурно-будівельній галузі.

Джерело: складено автором

Крім того саморегулівні організації можуть забезпечити підвищення рівня безпеки об'єктів будівництва та якості виконання відповідних робіт, а також застосування системи якості та оцінки відповідності будівельних робіт існуючим стандартам. Безвідповідальна діяльність саморегулівних організацій може мати негативні наслідки у випадку прийняття в члени саморегулівної організації несумлінної будівельної організації з низьким рівнем фінансово-економічної стійкості, гарантуючи покриття її неякісних послуг за рахунок компенсаційного фонду. Інструментами майнової відповідальності у саморегулівних організаціях виступають: страхування відповідальності (чи колективне страхування) і компенсаційні фонди. Саморегульована організація несе солідарну відповідальність із застосуванням коштів компенсаційного фонду у випадку відшкодування шкоди та субсидіарну відповідальність коштами компенсаційного фонду для забезпечення договірних зобов'язань. У разі нестачі коштів компенсаційного фонду сума покриття розподіляється рівними сумами між усіма членами саморегулівної організації (додаткові внески). Тому для всіх саморегулівних організацій дуже актуальним залишається питання максимізації кількості своїх членів. При цьому невеликі саморегулівні організації можуть залишати в своїх членах потенційних банкрутів, що може вплинути на членство інших будівельних організацій, яким доведеться покрити брак коштів у компенсаційному фонді або сплачувати збільшені членські внески.

У такому разі саморегулівні організації можуть навмисно наражати себе на потенційні ризики, пов'язані з відшкодуванням шкоди з компенсаційних фондів. Для великих саморегулівних організацій вихід кількох членів зі складу нічого загрозливого не несе, а може позначитися лише скороченням загальної величини постійних членських внесків. Діяльність безвідповідальних саморегулівних організацій може негативно вплинути на ринок та будівельні організації: залучаючи до свого складу нових членів без особливих перевірок та контролю, об'єднання підвищують виробничі та логістичні ризики; нестійкі компанії беруть участь у конкурсах і тендерах, заключають договори за

нижчими цінами, тим самим порушують конкуренцію на ринку, але потім порушують взяті на себе зобов'язання. У результаті усі підприємства архітектурно-будівельної галузі можуть нести додаткові невиробничі витрати, що за підсумком може призвести до збільшення собівартості будівельно-монтажних робіт та цілих об'єктів будівництва, зниження прибутку, інших негативних наслідків.

Тому питання формування та підтримки надійності та ділової репутації саморегулювних організацій є актуальними і повинні бути зафіксовані у майбутньому законі «Про саморегулювні організації».

Стабільність архітектурно-будівельної галузі виходить з умов фінансово-економічної стійкості будівельних підприємств та організацій суміжних сфер, що забезпечують надійність діяльності саморегулювних організацій. При цьому спостерігаємо і зворотній зв'язок - надійність саморегулювних організацій забезпечує умови для діяльності та розвитку своїх членів та ринку в цілому.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що аналіз та моніторинг рівня фінансово-економічної стійкості підприємств архітектурно-будівельної сфери повинен здійснюватися саме на рівні саморегулювних організацій. Часткова мінімізація ризиків може бути досягнута через формування інформаційної бази про фінансово-економічну надійність її членів, а їхня репутація гарантується репутацією саморегулювної організації.

Важливу роль відіграватиме методологічний підхід до оцінки фінансово-економічної стійкості підприємств архітектурно-будівельної галузі, що враховує максимальну кількість показників, що характеризують можливі сфери виникнення ризиків. Діяльність всіх учасників саморегулювних організацій має синергітичний ефект щодо ризиків. Дані ризики обумовлені проблемами довіри, досвіду, репутації, платоспроможності та стійкості будівельних підприємств, пов'язаних організацій та саморегулювних організацій.

Всі ці аспекти аналізу фінансово-економічної стійкості були розглянуті і апробовані у другому розділі цієї роботи. Було рекомендовано проводити скоринговий аналіз підприємства архітектурно-будівельної галузі через комплексну оцінку фінансово-економічної стійкості та надійності функціонування. У перспективі, із залученням звітності багатьох підприємств та використанням експертного методу ранжування показників, пропонуємо виділяти п'ять рівнів фінансово-економічної стійкості:

- будівельна організація з високою фінансово-економічною стійкістю (будівельна організація є надійною та фінансово стійкою, якісно здійснює будівельні та інші види робіт, своєчасно вводить об'єкти в експлуатацію. Позапланові перевірки не потрібні. Доцільно прийняти позитивне рішення щодо прийому в члени саморегульовної організації);

- будівельна організація з фінансово-економічною стійкістю вище середнього (Будівельна організація є в достатньому ступені надійною та фінансово стійкою, якісно здійснює усі роботи, своєчасно вводить об'єкти в експлуатацію, проте є незначні негативні тенденції, які необхідно контролювати. Додаткові перевірки є рекомендованими. Доцільно прийняти позитивне рішення щодо прийому в члени саморегульовної організації);

- будівельна організація з середньою фінансово-економічною стійкістю (фінансово-економічна стійкість будівельного підприємства знаходиться на середньому рівні, організація вважається надійним партнером, але динаміка основних показників є нестабільною. Тому доцільно через півроку провести експрес-оцінку. Доцільно прийняти позитивне рішення щодо прийому в члени саморегульовної організації);

- будівельна організація з низькою фінансово-економічною стійкістю (низький рівень фінансово-економічної стійкості підприємства, обов'язково потрібно розробити план покращення ситуації, постійно здійснювати моніторинг його виконання, через півроку провести виїзну перевірку. Негативне рішення щодо прийому в члени саморегульовної організації);

- будівельна організація, фінансово-економічна стійкість якої є нестійкою (будівельне підприємство є ненадійним та фінансово нестійким. Проведення поглибленого аналізу. У разі підтвердження порушень – прийняття рішення про виключення члена з саморегульвної організації. Негативне рішення щодо прийому в члени саморегульвної організації).

Виділення п'яти рівнів фінансово-економічної стійкості дозволить використати цю модель у рамках поточного аналізу діяльності самими підприємствами архітектурно-будівельної галузі, саморегульвним організаціям та іншим зацікавленими особам.

Представлена методика оцінки фінансово-економічної стійкості може застосовуватись при порівняльному аналізі підприємств, для додаткової інтерпретації результатів. Тобто, сама компанія може порівняти досягнуті результати з попередніми або з фінансово-економічною стійкістю інших членів саморегульвної організації, з показниками конкурентів, середньогалузевими значеннями та ін. Можливість постійного аналізу та порівняння фінансово-економічної стійкості, забезпечення прозорості та відкритості результатів оцінки повинні ґрунтуватися на розумінні органами державної влади важливості цього процесу, сприйняття його саморегульвними організаціями та іншими учасниками ринку. Тому запропонована методика оцінки фінансово-економічної стійкості та надійності підприємств архітектурно-будівельної галузі або альтернативні варіанти можуть бути закріплені як стандарт на рівні саморегульвних організацій. Відповідальними за проведення оцінки та аналізу фінансово-економічної стійкості мають стати саморегульвні організації, оскільки вони матимуть технічну змогу сконцентрувати значну частину інформації та звітності своїх членів на постійній основі. Разом з тим, ця звітність та інформація буде корисною самим саморегульвним організаціям з точки зору оптимізації системи перевірок та інших контролюючих дій, зниження фінансових та репутаційних ризиків.

ВИСНОВОК

Сучасні умови господарювання, засновані на невизначеності та ризиках вимагають особливо обґрунтованого та відповідального ставлення до оцінки стійкості та надійності діяльності як самого підприємства так і його партнерів, конкурентів. Особливо це стосується підприємств та бізнесів, діяльність котрих має велике суспільне значення.

Фінансово-економічна стійкість, як узагальнюючий показник ефективності та стабільності діяльності – це комплексна характеристика функціонування підприємства, що ілюструє сукупність наступних функціональних складових: виробнича, екологічна, інвестиційна, інноваційна, інформаційна, маркетингова, ринкова, фінансова та деякі інші види стійкості. Незважаючи на те, що значення фінансово-економічної стійкості загально зрозуміле, на сьогоднішній день серед науковців немає єдиного підходу до тлумачення цього терміну. Аналіз сучасних підходів дозволив виокремити три ключові аспекти, на яких має висвітлюватися визначення фінансово-економічної стійкості:

- адаптивність та здатність до відновлення початкового стану, а також спроможність підтримувати розвиток системи;
- спроможність підтримувати стабільний рівень значень економічних параметрів;
- динамічність параметрів фінансово-економічної стійкості.

Також у ході роботи було проведено аналіз найбільш розповсюджених підходів до визначення поняття «надійність» з позиції економіки. Який проілюстрував, що в основі надійності знаходиться здатність підприємства опиратися впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, що змінюється. При цьому під надійністю функціонування підприємства, як економічної системи розуміється її здатність, незалежно від умов мікро- та макро середовища, своєчасно якісно та повністю виконувати свої функції та взяті на себе зобов'язання. Стійкість і надійність як економічні поняття перебувають у

тісному взаємозв'язку, що забезпечує ефективність функціонування підприємства в ринкових умовах. Це формує необхідність проводити комплексну оцінку, планування та управління фінансово-економічною стійкістю та економічною надійністю підприємств у тому числі архітектурно-будівельної галузі з урахуванням необхідності досягнення планованого результату та інших заданих параметрів (соціальних, екологічних та інших).

Фінансово-економічна стійкість організації формується під впливом багатьох факторів, які можуть створювати як негативний, і позитивний вплив на неї. Висока невизначеність в інвестиційній та архітектурно-будівельній діяльності не дозволяє спрогнозувати тривалість та інтенсивність впливу даних факторів, а також ступінь можливої загрози для системи. Аналіз фінансово-економічної стійкості підприємства доцільно проводити на основі системного підходу, використовуючи сукупність показників, що сформована з з урахуванням необхідного обмеження, включаю показники і нормативи, що враховують галузеву специфіку. Особливу цінність розробка і стандартизація методик оцінки фінансово-економічної стійкості набуває при формуванні специфічного середовища за участі саморегулювальних організацій, що здатні стабілізувати відносини між зацікавленими особами у найбільш відповідальних сферах економіки.

Українське законодавство з питання формування і діяльності саморегулювальних організацій лише формується, на поточний момент розроблено та запропоновано для обговорення проект відповідного закону, також нормативно-методологічна база, що регулює порядок аналізу фінансово-економічної стійкості підприємств архітектурно-будівельної галузі знаходиться на стадії формування. Аналіз фінансово-економічної стійкості будівельних організацій повинен включати сукупність показників, що характеризують різні сторони бізнесу та надають можливість порівняння підсумкових результатів з типовими показниками або іншими підприємствами цієї галузі. Тому проведення аналізу та оприлюднення його результатів

дозволить посилити довіру суспільства до діяльності будівельних організацій та галузі в цілому.

Аналіз практики застосування механізмів саморегулювання показує, що головна відмінність між застосованими підходами полягає у визначенні ролі та місця держави при реалізації цього механізму. Поняття «саморегулювання» і «саморегулівні організації» можна розглядати з двох сторін. У широкому сенсі поняття передбачає, що будь-яка некомерційна організація може бути саморегулівною організацією, якщо вона відповідає основним принципам і функціям цього поняття. У вузькому сенсі діяльність саморегулівних організацій формується через надання такого «особливого» статусу при реєстрації.

Оскільки в Україні механізм діяльності та взаємодії саморегулівних організацій з суспільством тільки формується, то цей процес повинен спиратися на провідний світовий досвід. Одним із основних факторів, що доцільно закласти у підвалини системи саморегулювання у архітектурно-будівельній галузі - єдиний системний підхід при аналізі фінансово-економічної стійкості підприємств (що буде застосовуватися як до наявних членів саморегулівних організацій, так і майбутніх). Проведений аналіз провідної практики функціонування механізму саморегулювання дозволяє провести наступну їхню класифікацію: за мотивацією; за рівнем автономності; за рівнем прав та обов'язків; за специфікою; за рівнем охоплення ринку

Діяльність саморегулівних організацій допоможе мінімізувати ризики, пов'язані з взаємодією (ризики ділової репутації, комунікацій, надійності). Як інструмент мінімізації вказаних ризиків у роботі запропоновано формування інформаційної бази на рівні саморегулівних організацій, що містить результати проведеного аналізу фінансово-економічної стійкості за єдиною методикою. Як інструмент такої оцінки запропоновано методика оцінки, заснована на скоринговому аналізі, що повинен передувати розширеному аналізу, якщо результат скорінгу підтвердить проблеми у діяльності підприємства.

У другому розділі роботи ця методика була протестована на прикладі оцінки фінансово-економічної стійкості ПрАТ «Холдингова компанія «Благоустрійбуд». Даний аналіз проводився за семи групами показників, що всебічно характеризують діяльність підприємства. Розроблена методика оцінки фінансово-економічної стійкості підприємств архітектурно-будівельної галузі передбачає можливість її застосування при порівняльному аналізі для додаткової інтерпретації результатів. Базові принципи, що мають бути закладені в організації процесу аналізу рівня фінансово-економічної стійкості: відкритості, об'єктивності, незалежності, рівності, прозорості результатів, багатоцільового використання результатів оцінки.

Розроблені пропозиції та практичні рекомендації мають універсальний характер і можуть бути використані щодо будь-якої компанії архітектурно-будівельної галузі незалежно від її форми власності та розміру.

Постійний моніторинг та аналіз фінансово-економічної стійкості підприємств архітектурно-будівельної галузі, гарантування відкритості та прозорості його результатів повинні базуватися на розумінні важливості цього процесу органами державної та місцевої влади та всіма зацікавленими особами. Впровадження єдиного, загальноприйнятого та зрозумілого механізму аналізу фінансово-економічної стійкості будівельних організацій буде сприяти підвищенню довіри до суб'єктів господарювання що працюють у цій сфері, а діяльність саморегулівних організацій буде додатковою гарантією стабільності на ринку первинної нерухомості. Існування саморегулівних організацій підвищить якість та оптимізує систему контролю за діяльністю членів, знизить ризики виходу на ринок ненадійних підприємств, знизить фінансові ризики, пов'язані з формуванням та збереженням компенсаційних фондів саморегулівних організацій, і тим самим підвищить стабільність ринку загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Биба В.В., Гаташ В. Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України. Збірник наукових праць Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. 2013. Вип. 4(2). С. 3–9.
2. Калініченко Л.Л., Сидорова Ю.Р. Аналіз тенденцій розвитку будівельної галузі та будівельної продукції України. Молодий вчений. 2017. № 4.4. С. 64–68
3. Кавун В.А. Аналіз сучасного стану та тенденції розвитку будівельної галузі України. Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки: тези V міжнар. наук.-техн. конф. (Житомир, 2–3 листопада 2017 р.). Житомир, 2017. С. 99–103.
- 4 Гайденок С. М., Коненко В. В., Соколов Д. В. Аналіз стану розвитку підприємств будівельного бізнесу України під впливом пандемії covid-19. Економіка та держава. 2022. № 5. С. 96–104. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.96
6. Латишева О.В., Сайко А.Д. Будівельна галузь України: сучасний стан та її роль у забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 2 (56). С. 66—73.
- 7 Lvova, N.A., Abramishvili, N.R., Pokrovskaya, N.V., Ivanov, V.V. Developing methods of monitoring companies' financial stability: abnormal profitability evaluation // Vision 2020: Innovation Management, Development Sustainability, and Competitive Economic Growth Proceedings of the 28th International Business Information Management Association Conference. Editor Khalid S. Soliman. 2016. P. 681-688.
8. Луньова , Т. С. (2022). Розвиток мікроекономічної теорії у працях лауреатів нобелівської премії з економіки. Економічний простір, (179), 7-11. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-1>

9. Yusra I., Hadya R., Begawati N., Istiqomah L., Kurniasih A., Kurniasih N. (2019) Panel data model estimation: the effect of managerial ownership, capital structure, and company size on corporate value. *J. Phys.: Conf. Ser.* 1175 012285.
10. Negulescu O. H. (2017) The management process of the enterprise valuation. *Review of General Management*, vol. 25, no. 1, pp. 116–128.
11. Huang W.-B., Liu J., Bai H., Zhang P. (2020) Value assessment of companies by using an enterprise value assessment system based on their public transfer specification. *Information Processing & Management*, vol. 57, no. 5, Article 102254.
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
13. Савченко В.Ф., Стойка С.О., Маклюк О.В. Інвестиційно-будівельна галузь як гарант підвищення життєвого рівня населення та фундамент соціально-економічної безпеки країни. *Гроші, фінанси і кредит*. 2021. Вип. 66. С. 166—122.
14. Смачило В.В., Благой В.В. Стан та тенденції розвитку будівництва в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6. С. 30—34.
15. Ширяєва Н.В., Макаренко А.Б. Дослідження впливу пандемії COVID-19 на економіку України як одного із факторів глобальної фінансової кризи. *Вісник НТУ "ХПІ"*. 2020. №4. С. 86—94.
16. Eccles, R. G. (1981). The quasifirm in the construction industry. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 2(4).– p. 335–357.
17. Dubois, A., & Gadde, L. E. (2002). The construction industry as a loosely coupled system: implications for productivity and innovation. *Construction Management & Economics*, 20(7). – p. 621–631.
18. Стандарты управления рисками FERMA & AIRMIC [Электронный ресурс]// FERMA. - Режим доступа: <http://www.oaoosk.u/about/ferma.pdf>
19. Ortiz, O., Castells, F., & Sonnemann, G. (2009). Sustainability in the construction industry: A review of recent developments based on LCA. *Construction and Building Materials*, 23(1).– p. 28–39.

20. Akintoye, A., McIntosh, G., & Fitzgerald, E. (2000). A survey of supply chain collaboration and management in the UK construction industry. *European Journal of Purchasing & Supply Management*, 6(3).– p. 159–168.

21. Проект Закону про саморегулівні організації № 7025 від 04.02.2022 Електронний ресурс. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38927>

22. Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 34, <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/pro-regulyuvannya-mistobudivnoji-diyalnosti.html>

23. Єрмоленко А.М. Основні моделі саморегулювання підприємницької та професійної діяльності у закордонній практиці. *Вісник ХНУ.*, 2018, № 550, С. 82-101.

24. Ball, M. (2014). *Rebuilding Construction (Routledge Revivals): Economic Change in the British Construction Industry*. Routledge.

25. Dearlove, J., & Saleeb, N. (2016). *Intelligent Decision-Making System Frameworks for a Digital Plan of Work: A Theoretical Investigation for the Construction Industry*.

26. Покатаєв П.с. будівельна галузь як об'єкт державного регулювання / П.с. Покатаєв // Держава та регіони. серія «Державне управління». 2010. – № (4)83.

27. Пушкар т.а., Дяченко к.с. особливості економічної безпеки підприємств будівельної галузі / т.а. Пушкар, к.с. Дяченко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2013. – № 2(5). – с. 134–139.

28. Беленкова о. аналіз збитковості будівельних підприємств за методом фірми «Дюпон» / о. беленкова // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4(29). – с. 184–188. 11. ісаєнко Д.в. Державна політика у сфері забезпечення стійкого функціонування будівельної галузі / Д.в. ісаєнко // актуальні проблеми державного управління. – 2010. – № 1(37).

29. Bartle, I., Vass, P. Self-regulation and the regulatory state a survey of policy and practice. - University of Bath, – 2005, – 85 p. 152. Black, J. Constitutionalising self-regulation // *Modern Law Review*. - 1996. - №Vol 59, No 1. - P. 24-55. 157
153. Building Codes & Standards [Электронный ресурс] // British Columbia - Режим доступа: <http://www2.gov.bc.ca/gov/content/industry/constructionindustry/building-codes-standards>.

30. FIDIC (International Federation of Consulting Engineers) [Электронный ресурс]: офиц. сайт. – Женева. – 2017. – Режим доступа: <http://fidic.org/>.

32. GAAP (Generally Accepted Accounting Principles) [Электронный ресурс] // FASB - Режим доступа: <http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/LandingPage&cid=1175805317350>.

33. Murray, L. Business and government in the global marketplace / L.Murray // Weidenbaum. – 7th ed. - P. 296-313.

34. Responsive Regulation: Transcending the Deregulation Debate by Ian Ayres & John Braithwaite / Reviewed by David Paas, Associate Professor, Hillsdale College. - Oxford: Oxford University Press, 1992. - 216 p.

35 Samuels, Richard J. Energy Markets in Comparative and Historical Perspective // *The Journal of Japanese Studies*. - 1989. - №Vol. 15, - P. 217-222.

36. Schaede, Ulrike. Cooperative Capitalism: Self-regulation, Trade Associations and the Antimonopoly Law in Japan . - Oxford: Oxford University Press, September 2000. - 314 p.

37. Self-Regulation in Today's Securities Markets: Outdated System or Work in Progress? [Электронный ресурс] / CFA Institute Centre for Financial Market Integrity. – 2007. – 29 p. – Режим доступа: <http://www.investmentnews.com/assets/docs/CI305431018.PDF> (

38. Taskforce on Industry Self-regulation. Draft Report. - 2000. - 156 p. 166. Upham, Frank K. Privatized Regulation: Japanese Regulatory Style in Comparative and International Perspective // *Fordham International Law Journal*. - 1996. - №Volume 20, Issue 2. Article 5. - P. 396–511.

39. Doroshenko, H., Kondratenko, N., Ternova, I., Babych, S., & Dorosheko, O. (2020). Organizational and methodical provision of the financial and economic security management of the enterprise. *Financial And Credit Activity: Problems Of Theory And Practice*, 1(32), 129-137. DOI: <http://dx.doi.org/10.18371/fcaptp.v1i32.200301>

40. Бабич Д. В., Бабич С. М. Сучасні підходи формування інституційного механізму інноваційного розвитку підприємництва в Україні. Інституційні трансформації суб'єктів господарювання в умовах інноваційної економіки: чинники та напрями: колективна монографія / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018.

41. Ареф'єва. О.В., Бабич С.М. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі. Стратегічні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства в цифровому економічному просторі. / Монографія. за заг. ред. проф. Ареф'євої О.В. Київ. ФОП Маслаков. 2019. 342 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/44131>

42. Менеджмент: простір варіантів: навчальний посібник. За заг. ред. проф. Г. О. Дорошенко. Режим доступу: [URI: http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16194](http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16194)

43. Менеджмент у VUCA-світі: пошук рівноваги : монографія / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 433 с.

44. Дорошенко Г. О. Вартість підприємства та формування вимог до системи показників її оцінки (англійською). *Соціальна економіка*. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2019. Вип. 58. С. 15-20. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2019-58-02>

45. Овчаренко В. М., Дорошенко Г. О., Управління розвитком організаційної культури корпорацій. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8787> (дата звернення: 30.05.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.4](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.4)

46. Чешук В.О. Діагностування рівня розвитку будівництва в Україні. Вісник Черкаського університету. 2018. № 2. С. 87—95.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 - Групування показників оцінки фінансово-економічної стійкості підприємства за функціональними складовими

Функціональна складова фінансово-економічної стійкості	Показники
Фінансова стійкість	коефіцієнт абсолютної ліквідності
	коефіцієнт автономії
	коефіцієнт маневреності
	коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами
	коефіцієнт забезпеченості власними коштами
	коефіцієнт термінової ліквідності
	коефіцієнт поточної ліквідності
	коефіцієнт фінансового важеля
	коефіцієнт фінансової незалежності
	рентабельність активів
	рентабельність продажів
	рентабельність власного капіталу
	співвідношення чистого оборотного капіталу до короткостроковим зобов'язанням
Виробнича стійкість	частка активної частини необоротних активів
	знос необоротних активів
	коефіцієнт зносу необоротних активів
	коефіцієнт використання потужностей
	коефіцієнт ефективного використання ресурсів
	оновлення / вибуття необоротних активів
	рівень використання потужностей
	фондовіддача
Інвестиційна стійкість	коефіцієнт інвестиційної привабливості
	темп зміни обсягу інвестицій у НДДКР
	темп зміни обсягу інвестицій у НМА
	темп зміни обсягу інвестицій у основний капітал
Маркетингова стійкість	рентабельність діяльності виробництва
	рентабельність реалізованої продукції
	рентабельність власного капіталу
Інноваційна стійкість	індекс рентабельності інновацій
	коефіцієнт витратомісткості інновацій
	темп зміни частки інноваційної продукції
	питома вага реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції

Продовження табл. А.1

Функціональна складова фінансово-економічної стійкості	Показники
Ринкова стійкість	диверсифікація
	коефіцієнт оборотності КЗ / коефіцієнт оборотності ДЗ
	реалізована продукція / товарна продукція
	темп зміни фізичного обсягу продажу
Соціальна стійкість	частка співробітників, які мають вищу професійну освіту
	коефіцієнт плинності кадрів
	надання соціального пакету
	продуктивність праці
	середня заробітна плата по підприємству / середня заробітна плата по галузі
	середня заробітна плата по підприємству / середня заробітна плата по регіону
	темп зміни продуктивності праці / темп зміни реалізації продукції
	трудомісткість продукції
	фондоозброєність праці
Екологічна стійкість	частка витрат на охорону навколишнього середовища
	зміна частки маси викидів забруднюючих речовин підприємства у загальній масі викидів по області
	зміна маси викидів забруднюючих речовин підприємства в атмосферу
	коефіцієнт продукції, сертифікованої за екологічним нормам
	коефіцієнт ресурсного збереження
	показник рівня забруднення довкілля
Інформаційна стійкість	частка витрат на комплексні ERP-системи
	частка витрат на локальні системи автоматизації
	частка витрат на обладнання та системи захисту інформації
	частка витрат на системи резервного копіювання

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Показників оцінки економічної надійності підприємства архітектурно-будівельної галузі

Група показників	Показники
	Коефіцієнт автономії
	Коефіцієнт забезпечення запасів та витрат власними джерелами їх формування
	Коефіцієнт майна виробничого призначення
	Показник ймовірності банкрутства Є.Альтмана (Х-показник Альтмана)
	Коефіцієнт економічного зростання
	Коефіцієнт фінансової рівноваги
	Коефіцієнт фінансової напруги
	Коефіцієнт загальної платоспроможності
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	Коефіцієнт поточної ліквідності
	Коефіцієнт покриття
	Коефіцієнт фінансової незалежності
	Частка коштів з державних інвестиційних чи інших програм у загальному обсязі власного капіталу
	Питома вага недержавних інвестицій у позиковому капіталі підприємства
	Коефіцієнт прибутковості за активами
	Коефіцієнтом фінансового ризику
	Рентабельність усіх витрат
	Рентабельність інвестиційної діяльності
	Рентабельність всього капіталу
	Рентабельність власного капіталу
	Рентабельність поточних операцій
	Чиста рентабельність основних засобів
	Оборотність поточних активів
	Оборотність поточних пасивів
	Оборотність оборотних коштів
	Період обороту оборотних коштів
Виробництво	Рівень зносу виробничих фондів
	Брак виробництва на одиницю продукції ,грн.
	Динаміка обсягів виробництва, шт
	Продуктивність праці, тис.грн./ос
	Фондоозброєність праці
	Фондовіддача основних фондів
	Матеріаловіддача
	Коефіцієнт завантаження вироб. потужності
	Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції

Продовження табл. Б.1

Група показників	Показники
Конкурентоспроможність товарів	Вартість виконання замовлення
	Ціна одиниці товару
	Знижки з цін
	Умови та порядок розрахунків
	Наявність комплексної системи управління якістю на основі стандартів ISO, підтвердженої відповідним сертифікатом
	Якість товару
	Питома вага сертифікованої продукції у загальному обсязі реалізованої продукції
	Коефіцієнт ефективності витрат із сертифікації
	Широта робіт та послуг, що надаються
Маркетинг	Коефіцієнт рівня цін
	Ринкова частка
	Коефіцієнт затоварення готовою продукцією
	Коефіцієнт доведення продукту до споживача
	Коефіцієнт ефективності реклами та засобів стимулювання збуту
	Частка витрат на сервісне та гарантійне обслуговування загалом
	обсяг витрат на виробництво та реалізацію продукції
	Коефіцієнт ефективності витрат за гарантійним та сервісне обслуговування
	Коефіцієнт зміни обсягу продажу
	Прибуток, що припадає на 1 працівника відділу маркетингу
	Рентабельність продажів
	Темп зростання продажів
Репутація підприємства	Досвід роботи підприємства на об'єктах, аналогічних об'єкту договору
	Коефіцієнт обліку відповідності можливості та досвіду будівельної організації специфіки договору
	Ліцензії на проведення необхідних робіт
	Наявність страхування будівельної діяльності
	Участь в арбітражних процесах
	Наявність порушень термінів погашення кредиту та відсотків
	Участь у виставках, ярмарках
	Питома вага реклаमाцій у загальному обсязі реалізована продукції

Продовження табл. Б.1

Група показників	Показники
Репутація підприємства	Динаміка термінів виконання договору Ступінь точності виконання зобов'язань
Кадри	Структура кадрів підприємства
	Рівень кваліфікації робітників
	Рівень трудової дисципліни
	Коефіцієнт стабільності кадрів
	Питома вага витрат на підготовку та перепідготовку персоналу
	Обсяг виробленої продукції на 1 карбованець зарплати
	Рентабельність витрат на оплату праці
Інноваційна активність	Рівень патентно-правової роботи
	Питома вага продукції, що виробляється за патентами (ліцензіями) загальному обсязі реалізованої продукції
	Частка витрат на НДДКР у поточних витратах на виробництво
	Рівень використання технологій
	Прибуток від продукції, що виробляється за цими патентами (ліцензіями)
	Коефіцієнт творчої активності